HELSINGIN YLIOPISTO

Suomen talvisodan tulkinnat Ukrainan sodan asemien rakentajina

Asemointiteoreettinen analyysi Suomen valtiojohdon puheista

Politiikan ja viestinnän maisteriohjelma
Politiikka ja organisaatiot
Maisterintutkielma

Laatija:
Akseli Ahtiainen

Ohjaaja:
Yliopistonlehtori Paul-Erik Korvela

22.7.2025
Helsinki

Työn nimi: Suomen talvisodan tulkinnat Ukrainan sodan asemien rakentajina: Asemointiteoreettinen analyysi Suomen valtiojohdon puheista

Tekijä: Akseli Ahtiainen

Kuukausi ja vuosi: Heinäkuu 2025

Sivumäärä: 66

Avainsanat: kollektiivinen muisti, valtiollinen identiteetti, asemointiteoria, talvisota, Ukrainan sota, sosiaalinen konstruktivismi

Tiivistelmä:

Suomalaisessa julkisessa keskustelussa on usein verrattu Venäjän vuonna 2022 aloittamaa Ukrainan sotaa Suomen talvisotaan. Tässä tutkielmassa perehdytään siihen, miten Suomen poliittinen johto on puheissaan käyttänyt tätä historiallista analogiaa. Teoreettisesti tutkielma pohjaa ajatukseen kollektiivisesta muistista, joka on tietyn ryhmän sosiaalisesti nykyhetkessä muodostama tulkinta menneisyydestä ja joka on tärkeä ryhmän identiteetille. Kollektiivisuutensa takia muisti on luonteeltaan poliittista. Tutkielman ensimmäinen tutkimuskysymys keskittyy muistiin politiikan kohteena ja kysyy, mitä talvisota merkitsee Suomen poliittisen johdon puheissa Ukrainan sodan kontekstissa. Toinen tutkimuskysymys ohjaa puolestaan tarkastelemaan muistia politiikan välineenä ja kysyy, millaisia identiteettejä Suomen valtiojohto luo eri valtioille tässä kontekstissa.

Tutkielman analyysi tehdään asemointiteoriaa käyttäen. Asemointiteoria tutkii, miten toimijat osoittavat diskursiivisesti itselleen ja toisilleen tiettyjä asemia, jotka ohjaavat sitä, miten toimijoiden tulisi käyttäytyä. Asemoinnissa myös niin kutsutut tarinalinjat ohjaavat asemien syntymistä ja toimintaa. Tutkielma kontribuoi teoreettisesti soveltamalla kollektiivisen muistin käsitettä asemointiteoriaan niin, että kollektiivinen muisti nähdään tarinalinjojen lähteenä. Samalla asemointiteoriaa sovelletaan maailmanpolitiikan konstruktivistiseen tutkimukseen, jossa valtioilla katsotaan olevan identiteetti, joka ohjaa niiden käyttäytymistä.

Tutkielman tulokset osoittavat, että Suomen valtiojohto tulkitsee talvisotaa neljän tulkintatavan kautta: talvisota nähdään taisteluna kansakunnan itsenäisyydestä, taisteluna arvoista ja maailmanjärjestyksestä, uhri- ja selviytyjäkertomuksena tai varautumiskertomuksena. Näiden tulkintojen ohjaamana Suomen valtiojohto asemoi puheissaan valtioita nykykontekstissa ja harjoittaa valtiollista identiteettipolitiikkaa. Suomi ymmärretään Ukrainan sekä eurooppalaisten arvojen ja sääntöpohjaisen maailmanjärjestyksen tukijaksi, selviytyjäksi ja menestyjäksi sekä sotilaallisesti hyvin varautuneeksi. Ukraina asemoidaan positiiviseksi toiseksi, joka kokee nyt samoja asioita kuin Suomi omassa historiassaan. Sitä on tuettava, jotta se voi puolustaa omaa itsenäisyyttään, eurooppalaisia arvoja sekä maailmanjärjestystä. Venäjä nähdään puolestaan negatiivisena toisena, joka edustaa vastakohtaisia arvoja. Se on syypää julmaan ja rikolliseen sotaan, jolla se riistää Ukrainan oikeuksia. Venäjän aggressiivisuus ymmärretään lännelle uhkana, jota vastaan on varauduttava.

Sisällysluettelo

1 Johdanto 1

2 Teoreettinen viitekehys 6

2.1 Kollektiivinen muisti 6

2.2 Kollektiivisen muistin ja identiteetin suhde 9

2.3 Konstruktivismi ja valtiollinen identiteetti 11

2.4 Muistin politiikka 14

3 Suomen sodat, muistaminen ja identiteetti 17

3.1 Suomen sodat suomalaisten muistissa ja identiteetissä 17

3.2 Suomen sotien muuttuva tulkitseminen 19

4 Metodi ja aineisto 23

4.1 Asemointiteorian keskeiset käsitteet 23

4.2 Asemointiteorian soveltaminen 26

4.3 Aineisto 29

5 Analyysi 31

5.1 Suomen sodat yleisesti poliitikkojen puheissa 32

5.2 Kansakunnan taistelu itsenäisyydestä 34

5.3 Taistelu arvoista ja maailmanjärjestyksestä 37

5.4 Uhri- ja selviytyjäkertomus 41

5.5 Varautumiskertomus 43

6 Johtopäätökset 49

7 Pohdinta 54

Lähteet 58

Aineisto 63

1 Johdanto

Ihmisille on tyypillistä etsiä historiallisia vastineita nykypäivän ilmiöille ja tapahtumille. Näin saatetaan luoda historiallisia analogioita, joissa menneisyyden tapahtumia tai ilmiöitä verrataan nykyhetken tapahtumiin ja ilmiöihin. Ghilani ja kumppanit (2017) erittelevät historiallisten analogioiden käyttötavat neljään kategoriaan. Historiallinen analogia voi ensinnäkin auttaa käsittämään uutta, yllättävää, monimutkaista tai epäselvää tilannetta tai ilmiötä. Kun uutta verrataan jo tunnettuun, tuntematon tullaan ankkuroineeksi tunnettuun. Näin uuteen tai epäselvään liittyvää epävarmuuden tunnetta voidaan vähentää. Tällä tavoin omasta tilanteesta voidaan viestiä myös muille, vertaamalla omaa tilannetta johonkin toisen jo tuntemaan ja kokemaan. (s. 278–279.) Toiseksi historialliset analogiat auttavat määrittelemään myös toimijoiden rooleja: kuka on esimerkiksi uhri ja kuka syyllinen, kuka sankari ja kuka roisto. Näissä määrittelyissä olennaista on myös roolien väliset suhteet ja erilaiset moraaliarvostelmat. Samalla saatetaan luoda sisä- ja ulkoryhmiä meidän ja muiden välille. (s. 279–280.)

Nykytilanteen selittämisen lisäksi historialliset analogiat auttavat myös tulevaisuuteen suuntautuvassa päätöksenteossa. Analogiassa esitetty, menneisyydessä valittu toimintatapa toimii ankkurina nykyhetkessä ja sen avulla voidaan arvioida mahdollisia vaihtoehtoisia toimia ja valita sopiva. Historiallisten analogioiden käyttötavoista kolmas näkeekin menneisyyden tapahtumat ja niiden seuraukset ikään kuin opetuksina nykyhetkessä. (s. 280.) Neljänneksi historialliset analogiat toimivat vakuuttamiskeinona – usein juuri edellä mainittujen muiden käyttökeinojen avulla. Viittaamalla (väitettyyn) historialliseen tosiasiaan tullaan luoneeksi ajatus ja tunne totuudellisuudesta, pätevyydestä ja vääjäämättömyydestä. Historiallisen analogian avulla voidaankin näin väittää vetoavasti, että jokin menneisyydessä tapahtunut asia toistuu nykyhetkessä, vaikka todellista varmuutta tästä ei ole. Legitiimiyden lisäksi historiallinen analogia voi luoda ajatuksen jonkin asian toteutettavuudesta tai realistisuudesta. Koska tietty asia tai toimintatapa toimi menneisyydessä, on mahdollista tai jopa todennäköistä, että se toimii nytkin. (s. 281.)

Ghilani ja muut toteavat, että politiikassa on säännönmukaisesti kyse juuri uuden ja monimutkaisen kohtaamisesta ja siihen reagoimisesta (s. 278). Ei ole siis yllättävää, että erilaisia historiallisia analogioita esiintyykin usein nimenomaan yhteiskunnallisessa keskustelussa. Vertaamalla nykyhetkeä menneisiin tapahtumiin esimerkiksi poliitikot etsivät erilaisia tapoja tai malleja ymmärtää ja selittää uusia tilanteita sekä hakevat

ratkaisuja, toimintatapoja ja opetuksia, joita nykyhetkessä voisi soveltaa. Menneisyys voi toimia politiikassa myös tehokkaana vakuuttamiskeinona, joka herättää ihmisissä voimakkaita tunteita ja resonoi syvällä kollektiivisessa tajunnassa.

Historiallisten analogioiden käytössä ei ole kyse kuitenkaan nykyhetken ja menneisyyden mekaanisesta vertaamisesta. On pitkälti kyse tulkinnoista, sillä menneisyydestä voi vallita monenlaisia ja jopa ristiriitaisia tulkintoja tai käsityksiä. Kuulijoiden täytyisi siis tulkita menneisyyttä samalla tavalla kuin analogian käyttäjä, jotta analogia olisi uskottava. Lisäksi keskeistä historiallisten analogioiden poliittisesti vaikuttavassa käytössä on, että se vetoaa oikeaan kuulijakuntaan. Näin ollen historiallisen analogian täytyisi vedota jonkinlaiseen yhteiseen ja jaettuun tapaan tulkita ja muistaa mennyttä – kollektiiviseen muistiin.

Havainnollistava ja ajankohtainen esimerkki historiallisten analogioiden käytöstä kansainvälisessä politiikassa on tapa, jolla Ukrainan poliittinen johto on viestinyt muiden maiden johtajille ja kansalaisille. Venäjän aloitettua täysimittaisen hyökkäyssodan Ukrainaan helmikuussa 2022 Ukrainan presidentti Volodymyr Zelenskyi on kiertänyt maailmaa puhumassa eri maiden poliitikoille ja poliittiselle johdolle. Näissä puheissa presidentti Zelenskyi on käyttänyt kunkin maan omasta historiasta löytyviä tapahtumia hyväkseen luodessaan analogioita Ukrainan sotaan. Puhuessaan esimerkiksi Yhdysvaltain kongressille Zelenskyi viittasi Pearl Harbourin hyökkäykseen sekä syyskuun 11. päivän terroritekoihin (Zelenskyi, 2022a). Saksan liittopäivillä Zelenskyi puolestaan puhui Berliinin muurista (2022b), ja Ranskassa hän vertasi Venäjän hyökkäystä Ukrainaan ensimmäiseen maailmansotaan (2022c). Historiallisten analogioiden järjestelmällisellä käytöllä Ukraina on pyrkinyt tekemään poliittisille päätöksentekijöille ymmärrettäväksi Ukrainan tilanteen ja vakuuttamaan Ukrainan tukemisen tärkeyttä (Klymenko, 2024, s. 84).

Presidentti Zelenskyi käytti samaa strategiaa myös puhuessaan Suomen eduskunnalle huhtikuussa 2022. Zelenskyi vertasi Ukrainan puolustautumista Venäjän hyökkäystä vastaan Suomen talvisotaan:

> Hyvät naiset ja herrat, Suomen kansa! Te olette jo omassa historiassanne nähneet Venäjän julman ja järjettömän tunkeutumisen. - - Kuten tekin 82 vuotta sitten, Ukrainalla on rohkeutta puolustautua tällaista ylivoimaista vihollista vastaan. Heitä vain on määrällisesti valtavan paljon enemmän. - - Kuitenkin sillä samalla rohkeudella, joka pelasti teidän maanne Stalinin hyökkäysvyörytykseltä, myös me vastustamme tätä tunkeutumista maahamme – jo neljättäkymmenettäneljättä päivää. (Zelenskyi, 2022d).

Samankaltainen talvisodan ja Ukrainan sodan analoginen vertaaminen on ollut näkyvästi esillä myös suomalaisessa mediassa. Jo ennen Venäjän täysimittaista hyökkäystä Helsingin Sanomissa spekuloitiin, voisivatko Mainilan laukaukset toistua Ukrainassa (Mykkänen, 2022; Sirén, 2022). Sodan alettua yhteneväisyyksiä talvisodan kanssa on mediassa analysoitu mutta myös kritisoitu (Aittokoski, 2022; Rimpiläinen, 2022; Tuohinen, 2022). Lisäksi mediassa on nostettu esiin Karjalan evakoita ja heidän jälkeläisiään, jotka samaistuvat oman menneisyytensä takia ukrainalaispakolaisten tilanteeseen (Leiwo, 2022; Rastas, 2022; Rummukainen, 2022; Wallenius, 2022). Tässä tutkielmassa keskitytään kuitenkin siihen, miten Suomen valtiojohto on käyttänyt talvisota-analogiaa Ukrainan sotaa käsittelevissä puheissa ja lausunnoissa. Johtavat poliitikot, kuten esimerkiksi pääministeri Sanna Marin ja presidentti Alexander Stubb, ovat verranneet Ukrainan puolustavan itsenäisyyttään ja vapauttaan aivan kuten Suomi teki aikoinaan talvi- ja jatkosodissa (Marin, 2022; Stubb, 2024).

Vertaamalla Ukrainan sotaa Suomen käymiin sotiin toimittajat sekä poliitikot kietovat menneisyyttä mielenkiintoisella tavalla nykyhetkeen. Menneisyys, sen tulkinnat sekä näiden tulkintojen käyttäminen poliittisessa puheessa vaikuttavat käsityksiin nykymaailmasta ja sen tapahtumista: mitä Ukrainassa tapahtuu, millaisia maita Suomi, Ukraina ja Venäjä ovat sekä mitä toimintamahdollisuuksia ja velvoitteita eri valtioilla on. Samalla menneisyydestä puhuminen ja sen tulkitseminen saattavat muokata itse muistoa menneisyydestä. Menneisyyttä käsittelevällä puheella voi olla toisaalta myös tiettyä muistamisen tapaa tai tulkintaa ylläpitävä tai toisintava vaikutus. Näin kysymykset esimerkiksi siitä, mitä talvisota tarkoittaa ja mistä siinä oli kyse, tulevat esiin ja vaikutuksille alttiiksi.

Tutkielmassa perehdytäänkin menneisyyden ja muistojen käyttämiseen nykyhetken politiikassa kahdella tapaa. Ensinnäkin tarkastellaan muistia politiikan kohteena – asiana, jota tulkitaan tietyssä sosiaalisessa kontekstissa, jolle annetaan merkityksiä kollektiivisesti ja joka saattaa olla poliittisten kiistojen kohteena. Tutkielmaa varten kerättyä aineistoa analysoimalla selvitetään, miten Suomen poliittinen johto tulkitsee ja merkityksellistää talvisotaa poliittisissa puheissaan ja julkaisuissaan; tulkitaan siis sitä, minkälaista tarinaa he kertovat talvisodasta nykykontekstissa. Gradun ensimmäinen tutkimuskysymys on, mitä talvisota merkitsee Suomen poliittisen johdon puheissa Ukrainan sodan kontekstissa.

Toiseksi gradussa tutkitaan muistia politiikan välineenä – asiana, jolla voidaan saavuttaa tiettyjä poliittisia päämääriä ja tavoitteita. Huomio kiinnitetään siihen, millaisia asemia tai identiteettejä eri valtiotoimijoille rakennetaan Ukrainan sodan kontekstissa puhumalla

talvisodasta. Gradun toinen tutkimuskysymys onkin, millaisia asemia ja identiteettejä valtiot saavat Suomen poliittisen johdon puheissa sekä millaisia piirteitä, oikeuksia ja velvollisuuksia kyseisiin valtioihin liitetään. Tutkimuksen kohteena on siten niin kutsuttu valtiollinen identiteettipolitiikka.

Tutkielma ammentaa teoreettisesti kollektiivisen muistin tutkimuksesta. Kollektiiviseen muistiin perehdytään kappaleessa 2.1. Muistia ja muistamista käsitellään sosiaalisena ja kollektiivisena ilmiönä, jossa menneisyys saa merkityksensä nykyhetkessä ja ennen kaikkea kielellisesti. Käsitteen avulla voidaan selittää, miksi menneisyyden tapahtumilla on merkitystä yksilöiden, ryhmien ja valtioiden identiteeteille. Kappaleessa 2.2 tarkastellaan tätä muistin ja identiteetin vuorovaikutteista suhdetta: tietynlainen muistaminen luo tietynlaisia identiteettejä, mutta toisaalta myös identiteetti vaikuttaa tapaan muistaa. Tutkielman kappaleessa 2.3 keskitytään erityisesti valtiollisten identiteettien rakentumiseen ja aihetta lähestytään konstruktivistisen koulukunnan valtiokäsityksen kautta. Muistin kollektiivisen luonteen takia se on myös kiistanalaista ja poliittista. Muistin politiikkaa käsitellään kappaleessa 2.4 ja selitetään tarkemmin, miksi muistoilla on merkittävää käyttövoimaa politiikassa.

Kappaleessa 3.1 konkretisoidaan olemassa olevan kirjallisuuden perusteella suomalaisten omia käsityksiä Suomen toisen maailmansodan aikana käymistä sodista ja tarkastellaan, minkälaisista aineksista sotiin liittyvä kollektiivinen muisti käytännössä koostuu. Lisäksi kappaleessa 3.2 tuodaan esiin seuraamalla Suomen sotien muistamisen muutosta ajan kuluessa, miten muistamiseen vaikuttaa kulloisenkin hetken poliittinen ja yhteiskunnallinen konteksti.

Tutkielman analyysi toteutetaan asemointiteorian avulla, jonka keskeisiin käsitteisiin tutustutaan kappaleessa 4.1. Asemointiteoreettisessa analyysissä tarkastellaan puheakteissa tapahtuvaa toimijoiden asemointia tiettyihin asemiin. Nämä asemat voidaan ymmärtää tilannesidonnaisiksi identiteeteiksi, joihin liittyy tiettyjä toimintaa ohjaavia oikeuksia, velvollisuuksia, attribuutteja ja kategorisointeja. Asemoinnissa tärkeässä osassa ovat tarinalinjat. Ne ovat kulttuurisidonnaisia kerronnallisia konventioita, jotka ohjaavat sosiaalisten tilanteiden etenemistä ja asemien syntymistä.

Kappaleessa 4.2 luodaan yhteyksiä teoreettisen viitekehyksen ja metodin välille. Kappaleessa perustellaan kollektiivisen muistin käsitteen soveltamista asemointiteoriaan niin, että kollektiivinen muisti nähdään tarinalinjojen lähteenä. Lisäksi perustellaan sitä,

miten tutkielmassa sovelletaan asemointiteoriaa myös kansainvälisten suhteiden tutkimukseen. Näillä sovelluksilla haastetaan paitsi tutkijaa myös valittuja analyyttisia työkaluja, niiden yhteensopivuutta ja soveltuvuutta aineiston analysoimiseen. Kappaleessa 4.3 esitellään tutkielman aineisto, joka koostuu suomalaisen poliittisen johdon puheista, joissa verrataan Suomen toisen maailmansodan aikaisia sotia Ukrainan sotaan.

Kappale 5 on tutkielman analyysiosio. Analyysikappale jaetaan alakappaleisiin tunnistettujen tarinalinjojen perusteella. Kussakin alakappaleessa käydään läpi, minkälaisia Suomen sotien tulkintoja aineistosta löytyy ja miten sen avulla asemoidaan valtiotoimijoita nykytilanteessa. Kappaleessa 6 käydään läpi analyysin keskeiset havainnot ja johtopäätökset. Lopuksi kappaleessa 7 arvioidaan tutkimuksen metodologiaan ja lähestymistapaan liittyneitä haasteita ja pohditaan lähtökohtia tulevaan tutkimukseen.

2 Teoreettinen viitekehys

Tutkielman teoreettinen viitekehys pohjaa kollektiivisen muistin tutkimukseen. Kappaleen ensimmäisessä alaluvussa esitellään kyseisen tutkimusalan lähtökohtia ja keskeisiä ajatuksia. Toisessa alaluvussa perehdytään siihen, miten kollektiivinen muisti on tärkeässä roolissa yksilöiden ja ryhmien identiteetin muodostumista, ja toisaalta siihen, miten tuo identiteetti vaikuttaa muistamiseen.

Identiteettinäkökulmaa voidaan soveltaa myös valtioihin, kun niitä tarkastellaan konstruktivistisen lähestymistavan kautta. Kolmannessa alaluvussa esitellään konstruktivistinen ajatus valtiollisesta identiteetistä, joka ohjaa valtioiden toimintaa ja käyttäytymistä. Kun poliittiset toimijat pyrkivät vaikuttamaan tuohon identiteettiin ja siihen, miten tietty valtio nähdään, harjoittavat he valtiollista identiteettipolitiikkaa. Viimeisessä alaluvussa perehdytään muistin politiikkaan ja siihen, miten muisti voi olla toisaalta politiikan välineenä ja toisaalta politiikan kohteena.

Tämä teoreettinen viitekehys tarjoaa välineitä sen ymmärtämiseen, miten muistin, identiteetin ja politiikan kytkökset näkyvät menneisyyttä hyödyntävässä ulkopoliittisessa diskurssissa ja luo näin pohjan tutkielman analyysille.

2.1 Kollektiivinen muisti

> “Memory is private, personal, yet social and political! It is a function of individuals’ minds and, equally, a product of their world. While people remember in the lonely spaces of their heads, their memories are but echoes from the busy social spheres of their societies. Memory can be thought only in time-contexts and remembering happens within social frames. As such, memory is always also ‘collective’.“ (Bachleitner, 2021, s. 1)

Tämä lainaus Kathrin Bachleitnerin kirjasta *Collective Memory in International Relations* virittää pohtimaan muistin luonnetta: missä määrin muistot, muisti ja muistaminen ovat yksilöllisiä ja missä määrin sosiaalisia asioita tai prosesseja? Ensivaikutelma viittaa yksilöllisyyteen. Kielitoimiston sanakirjan mukaan muistot ovat muistiin tai mieleen jääneitä kokemuksia ja elämyksiä (2024a). Muisti puolestaan viittaa kykyyn ”säilyttää mielessään kokemuksia ja tietoja sekä palauttaa ne tajuntaansa” tai kokoelmaan mieleen painettuja tietoja ja kokemuksia (2024b). Muistaminen on puolestaan tietojen, asioiden tai muiden asioiden muistissa tai mielessä säilyttämistä ja näiden asioiden mieleen palauttamista ja muistelemista (2024c). Sanakirjamääritelmät eivät puhu yksilöstä, mutta yhdistämme nämä asiat helposti yksilön ominaisuuksiksi tai kyvyiksi.

Kollektiivisen muistin käsite ja siihen liittyvä laaja tutkimusala kuitenkin kyseenalaistaa ajatuksen muistista puhtaasti yksilöllisenä asiana. Kollektiivisen muistin käsitteen keksijänä pidetään ranskalaista sosiologi Maurice Halbwachsia. Hän jatkoi Emilé Durkheimin perintöä uskoessaan yhteiskuntien vaativan ajallista jatkuvuutta menneisyytensä kanssa ja kollektiivisesti kuvitellun menneisyyden luovan yhtenäisyyttä yhteiskuntaan. Halbwachs kehitteli näitä ajatuksia kuitenkin pidemmälle esimerkiksi tutkien ensimmäisenä sitä, miten nykyhetken huolenaiheet määrittelevät, mitä ihmiset muistavat menneisyydestä ja väittäen, että menneisyyttä saatetaan muokata jonkin nykyisen poliittisen tavoitteen edistämiseksi. (Misztal, 2003, s. 50–51.)

Barbara Misztalin (2003) mukaan Halbwachsin keskeinen panos yhteiskuntatieteelliseen muistitutkimukseen on väite siitä, että kaikki ryhmät kehittävät muistin omasta menneisyydestään, joka korostaa ryhmän ainutlaatuista identiteettiä. Kollektiivisia muisteja on siten yhtä monta kuin on eri ryhmiä. Ryhmien kollektiiviset muistit ovat aina sosiaalisesti kehystettyjä, sillä ryhmä määrittelee, mikä on muistamisen arvoista ja miten asiat muistetaan. (s. 51.) Halbwachsin mukaan ihmiset eivät muista asioita yksin, vaan muisti rakentuu yhteisön kautta. Yhteisö toimii paikkana, jossa muistot tunnistetaan, paikallistetaan ja jaetaan (Halbwachs, 1992, s. 38). Siten ryhmän sosiaalinen kehys ja puittee, kuten luokka-asema, uskonto ja kulttuuri, vaikuttavat muistamiseen (Maurantonio, 2014, s. 221). Yksilöiden kannalta tästä seuraa, että yksilöiden muistin muodot voivat vaihdella sen mukaan, mihin sosiaalisiin ryhmiin he kuuluvat (Bachleitner, 2021, s. 23). Halbwachsin tapaan ymmärrettynä muistaminen ei ole siis pelkästään yksityinen, subjektiivinen ja eristyksissä tapahtuva prosessi vaan pikemminkin sosiaalisen vuorovaikutuksen tuote ja näin ollen sosiaalisesti rakennettua (Berenskötter, 2023, s. 20).

Felix Berenskötter (2023) selittää kollektiivisen muistin syntyä käytännössä. Berenskötterin mukaan erilaiset menneisyyden kokemukset ja tapahtumat eivät sisällä itsessään merkityksiä, vaan niiden merkityksellistäminen tapahtuu halbwachslaisittain nimenomaan sosiaalisesti ja tietyssä kontekstissa. Kun kokemusta aletaan käsitellä ryhmässä, siitä muotoutuu jaettu, intersubjektiivinen tulkinta menneestä kokemuksesta ja sen merkityksestä eli kollektiivinen muisto. Tämä muisto ei ole yksi yhteen alkuperäisen kokemuksen kanssa, vaan se etääntyy alkuperäisestä kokemuksesta ja mukautuu niin, että se voi sisältää myös erilaisia näkökulmia ja välittyä ihmisille, jotka eivät itse ole olleet paikalla. (s. 20–21.)

Bachleitner (2021) muistuttaa, että kollektiivisesta muistista puhuttaessa on huomattava se, ettei kollektiivisuudella tarkoiteta, että kollektiivi olisi se, joka muistaisi. Kollektiivisella viitataan pikemminkin siihen, että muistamisen prosessi tapahtuu kollektiivisesti ja tietyn sosiaalisen viitekehyksen puitteissa. (s. 2.) Vaikka muistaminen on sinänsä yksilöllinen mentaalinen teko, se on aina yhteydessä muistavan yksilön sosiokulttuuriseen kontekstiin ja sen erilaisiin jaettuihin merkityksiin ja sosiaalisiin rakenteisiin, jotka rajoittavat muistamista (Misztal, 2003, s. 10–12). On tärkeää huomata, että sosiaalinen konteksti, jossa menneisyyden tapahtumat saavat merkityksiä, on itse asiassa nykyhetkessä. Siksipä muisti ja muistaminen eivät liity välttämättä niinkään menneisyyden aitoon tai totuudenmukaiseen tulkitsemiseen ja esittämiseen vaan nimenomaan nykyhetken tavoitteiden ja tarpeiden täyttämiseen ja saavuttamiseen. (Maurantonio, 2014, s. 219.)

Tähän mennessä kollektiivista muistia on käsitelty tässä kappaleessa lähinnä prosessina, jossa tietyssä viitekehyksessä olevat ryhmät antavat sosiaalisesti merkityksiä menneille kokemuksille sekä luovat tulkintoja menneisyydestään. Yadin Dudai (2002; viitattu teoksesta Roediger, 2021, s. 1390) huomauttaa kuitenkin teoksessaan *Memory from A-Z* kollektiivisen muistin viittaavan prosessin lisäksi myös kahteen muuhun asiaan. Kollektiivinen muisti voi ensinnäkin tarkoittaa tietyn kollektiivin muistojen kokonaisuutta. Puhutaan siis kollektiivisen muistin sisällöstä – jaetuista kertomuksista, tulkinnoista ja mielikuvista menneisyydestä, jotka ryhmä on luonut sosiaalisesti ja muistaa kollektiivina. Kollektiivisen muistin sisältö voi muuttua – jotkin asiat pysyvät kollektiivin muistissa ja toiset asiat unohtuvat. (Roediger, 2021, s. 1390, 1398.) Esimerkiksi kollektiivissa laajalti tunnetut historialliset tapahtumat, myytit, vuosipäivät ja kulttuuriset viittaukset voivat kuulua kollektiivin muistojen kokonaisuuteen.

Toinen kollektiivisen muistin merkitys on jonkin ryhmän ominaisuutena tai määrittelijänä. Ryhmän menneisyyteen liittyy tässä jonkinlainen kokonaisvaltainen kuva esimerkiksi siitä, miten tietty kansakunta sai alkunsa. Näin tämä kollektiivinen muisti ryhmän alkuperäistarinasta tulee määritelleeksi ryhmää. (Dudai, 2002; viitattu teoksesta Roediger, 2021, s. 1393.) Jos ajatellaan esimerkiksi kielellisesti, etnisesti, uskonnollisesti tai muuten monimuotoisia kansakuntia, tarvitaan jotain yhdistävää, jotta voidaan puhua yhdestä kansakunnasta. Tällöin juuri kollektiivinen muisti voi olla se, joka yhdistää ja määrittelee muutoin moninaisen kansakunnan. (s. 1393.)

Eviatar Zerubavelin (2003) muistiyhteisön käsite (*mnemonic communities*) voi havainnollistaa koko kollektiivisen muistin ilmiötä monine ulottuvuuksineen. Mikä tahansa

ryhmä, esimerkiksi perhe, etninen ryhmä tai valtio, voi olla muistiyhteisö. Muistiyhteisön kollektiivinen muisti muodostuu ryhmän jäsenten yhteisistä muistoista eikä yksilöiden henkilökohtaisista muistoista. Usein nämä kollektiiviset muistot kuvaavat muistiyhteisön alkuperää ja muistuttavat yhteisestä menneisyydestä, jonka yhteisön jäsenet jakavat ja muistavat. (s. 4.) Esimerkiksi perheessä nuoremman perheenjäsenet saavat kuulla edeltäviltä sukupolvilta muistoja ja kertomuksia suvun vaiheista ja alkuperästä. Tässä voidaan huomata kollektiivisen muistin integroiva merkitys (Berenskötter, 2023, s. 21). Muistiyhteisön kollektiiviset muistot syntyvät ja saavat merkityksensä ja tulkintansa sosiaalisesti tietyssä viitekehyksessä. Tässä huomataan kollektiivisen muistin prosessinomaisuus: kun muistamisen sosiaaliset viitekehykset muuttuvat, on mahdollista, että myös kollektiivinen muisti muuttuu.

Tässä tutkielmassa kollektiivinen muisti määritellään James Wertschiä (2008) mukaillen ryhmän jäsenten yhteiseksi representaatioksi menneisyydestä (s. 120). Tähän määritelmään sisällytetään Dudain erittelemät kolme puolta. Kollektiivinen muisti on kollektiivin yhteisesti muistamien muistojen kokonaisuus, johon voi liittyä ryhmää määritteleviä sisältöjä. Kollektiivinen muisti on kuitenkin prosessinomainen asia ja altis muutoksille, sillä muistaminen tapahtuu sosiaalisesti, nykyhetkessä ja tietyssä kontekstissa.

2.2 Kollektiivisen muistin ja identiteetin suhde

Edellisessä kappaleessa viitattiin jo siihen, miten ryhmät rakentavat tietynlaisen kollektiivisen muistin korostaakseen ryhmän ainutlaatuista identiteettiä. Yksi näkökulma kollektiivisen muistin tarkasteluun onkin sen rooli identiteetin muodostumisessa. Misztalin (2003) mukaan muisti legitimoi identiteettiä, koska muistamisen katsotaan ylläpitävän minkä tahansa yksilön tai ryhmän identiteetin ydinsisältöä. Muistin avulla ryhmä identifioituu, saa käsityksen menneisyydestään ja antaa suuntaa tulevaisuuteen. (s. 133.) Misztal kuvailee muistin ja identiteetin suhdetta kaksisuuntaiseksi. Toisaalta tietty kollektiivinen muisti mahdollistaa ihmisille tietynlaisen yksilöllisen tai yhteisöllisen identiteetin. Toisaalta menneisyyden rekonstruointi kollektiiviseksi muistiksi on aina riippuvainen muistajien identiteeteistä. (s. 14, 133.) Siten identiteetit ovat osa sitä nykyhetken sosiaalista kontekstia, jossa kollektiivinen muisti saa muotonsa.

Felix Berenskötter (2023) käsittelee aihetta kirjan *Handbook on the Politics of Memory* kappaleessa *Memory, identity and its politics*. Myös Berenskötterin mukaan muisti on avaintekijä identiteetin muodostamisessa, koska sillä on kyky edustaa mielekkäästi

mennyttä kokemusta tai tapahtumaa, jolla on tärkeä asema sosiaalisen ryhmän kollektiivisen identiteetin muodostumisessa. Berenskötter määrittelee identiteetin muodostamisen minuuden muotoiluna suhteessa maailmaan. Identiteetti ei siis ole tässä ymmärryksessä pysyvä olotila, vaan jonkinlainen jatkuva pyrkimys sijoittaa itse ja toinen mielekkäästi sosiaaliseen tilaan ja aikaan. (s. 19.)

Misztalin (2003) mukaan Halbwachsin näkemys sosiaalisesta identiteetistä on stabiilimpi. Halbwachs katsoi, että ryhmälle muodostunut identiteetti määrittelee kyseisen ryhmän kollektiivista muistia. Misztalin mukaan tämän ajatuksen on katsottu vähentävän Halbwachsin teorian selitysvoimaa, sillä se asettaa identiteetin muistin edelle. (s. 52, 55.) Berenskötterin tai Misztalin näkemyksessä ei sinänsä tarvitse ottaa kantaa siihen, edeltääkö identiteetti muistia vai muisti identiteettiä. Kun identiteetin muodostamisessa on kyse jatkuvasta prosessista, voidaan melko luontevasti ajatella kummankin vaikuttavan vastavuoroisesti toisiinsa: toisaalta kollektiivinen muisti ohjaa identiteetin muotoa ja toisaalta jatkuvassa prosessissa oleva identiteetti vaikuttaa puolestaan muistin sisältöihin.

Miten muistin ja identifikaation suhde käytännössä toimii? Berenskötterin mukaan muisti toimii kollektiivisen identifikaation lähteenä kolmella eri ulottuvuudella: kognitiivisella, normatiivisella ja emotionaalisella. Ensinnäkin kognitiivisesti muisti tarjoaa ihmisille historiallista orientaatiota. Muistaminen ei kuitenkaan vain palauta meitä menneeseen hetkeen, vaan se tarjoaa ymmärryksen itsestämme historiallisina olentoina sekä merkitystä omalle menneisyydellemme. Menneisyyden ymmärtäminen kertoo, keitä olemme, ja antaa suuntaa myös tulevaisuuteen. Toiseksi muisti toimii normatiivisesti tarjoten eräänlaisen kokemus- ja tietovarannon, josta voimme oppia esimerkiksi hyvästä ja toivottavasta sekä pahasta ja epätoivottavasta toiminnasta. Muistin normatiivisen ulottuvuuden avulla voidaan luoda myös itseyden ja toiseuden välille normatiivinen rakenne, joka auttaa arvioimaan ja tunnistamaan eri toimijoita. Näin muisti voi erottaa tai yhdistää ihmisiä sekä ohjata heidän välistään vuorovaikutusta. Kolmanneksi muistot ovat tunteiden lähteitä. Erilaiset myönteiset ja negatiiviset tunteet liittyvät olennaisesti menneisyyden kokemuksiin ja vastaavasti niiden muistamiseen. Tunteet voivat näin muistojen kautta muokata kollektiivisia identiteettejä ja jopa luoda niin kutsuttuja affektiivisia yhteisöjä. (s. 19–20.)

Berenskötterin käsitystä kollektiivisen muistin roolista identiteetin rakentumiselle voidaan nähdäkseni soveltaa myös kansainvälisen politiikan ja valtioiden kontekstiin, kun aihetta lähestytään konstruktivistisen maailmanpolitiikan koulukunnan kautta. Seuraavassa

kappaleessa perehdytään konstruktivistiseen maailmanpolitiikan tutkimukseen ja valtiollisten identiteettien rooliin.

2.3 Konstruktivismi ja valtiollinen identiteetti

Konstruktivistisen maailmapolitiikan tutkimuksen koulukunnan mukaan valtiot ovat kansainvälisen politiikan toimijoita, joille keskeistä on niiden identiteetti. Konstruktivistit ajattelevat, että valtioiden identiteetit rakentuvat valtioiden välisessä vuorovaikutuksessa ja että nämä identiteetit muovaavat valtioiden intressejä. Intressit ohjaavat puolestaan edelleen valtioiden toimintaa, strategioita ja vuorovaikutusta toisten kanssa. (Wendt, 1992, s. 405–406.) Identiteetit tai intressit eivät siis ole konstruktivismissa pysyviä tai ennalta annettuja, kuten esimerkiksi realistinen maailmapolitiikan teoria olettaa.

Keskeinen konstruktivismin ajatus on Alexander Wendtin väite siitä, että anarkia on sitä, mitä valtiot siitä tekevät. Tämä tarkoittaa, ettei kansainvälisen järjestelmän anarkistinen luonne automaattisesti määrää valtioiden intressejä ja käyttäytymistä, vaan nämä rakentuvat valtioiden omien toimien ja keskinäisen vuorovaikutuksen kautta. (Wendt, 1992, s. 391–395, 397–398.) Valtiot siis paitsi toimivat tässä järjestelmässä, myös aktiivisesti muokkaavat ja luovat sen rakenteita. Valtion identiteetin kautta määräytyvät sen intressit, jotka puolestaan ohjaavat valtion toimintaa, mikä tekee identiteetin muodostumisesta keskeisen osan kansainvälisen politiikan dynamiikkaa.

Täten merkitysten rakentaminen ja identiteettien muokkaaminen ovat poliittisen vallan ytimessä. Siksi konstruktivistinen tutkimus keskittyy usein tarkastelemaan valtiojohtajien kaltaisten toimijoiden ymmärrystä itsestään, omasta valtiostaan ja sen roolista maailmassa. On myös huomattava, että identiteetissä ei ole kyse vain oman itsensä määrittelystä mutta myös muiden määrittelystä. Sanomalla, että me olemme tietynlaisia, viitataan usein toiseen, joka on joko samanlainen tai toisenlainen. Näin voidaan synnyttää sympatiaa tai vastakkainasettelua eri toimijoiden välille, mikä puolestaan vaikuttaa siihen, miten kanssakäyminen kunkin toisen toimijan kanssa sujuu. (Jackson & Heo, 2024, s. 96–97.)

Osa konstruktivismiin kohdistuvasta kritiikistä liittyy siihen, että se ei selitä valtioiden identiteettien syntyä tai muutosta tarpeeksi hyvin. Jos valtioiden välinen vuorovaikutus synnyttää niiden identiteetit, identiteetit luovat valtioiden intressit ja intressit ohjaavat vuorovaikutusta, mikä alun perin ohjasi valtioiden välistä vuorovaikutusta? Esimerkiksi Larsonin (2012) mukaan valtiollisen identiteetin muodostumista ei voida selittää

konstruktivismin tavoin pelkästään ulkosyntyisten seikkojen – siis valtioiden välisen vuorovaikutuksen – avulla (s. 60). Larson väittääkin, että Wendtin kaltaiset systeemikonstruktivistit eivät ota huomioon valtioiden sisäisiä asioita, jotka määrittävät, miksi tietty identiteetti valitaan. Larson viittaakin kansallisiin kulttuuriperinteisiin, joista valtiot voivat ammentaa identiteettiinsä. (s. 61.)

Maxym Alexandrov (2003) nostaa esiin toisen keskeisen kysymyksen konstruktivistisesta kirjallisuudesta: miten erotellaan kansallinen ja valtiollinen identiteetti toisistaan? Tässä tutkielmassa tutkitaan valtiollisia identiteettejä, mutta niitä tarkastellessa saatetaan sivuta myös kansallisia identiteettejä. Alexandrovin mukaan kansallinen identiteetti viittaa kansakunnan jäsenten jakamiin kertomuksiin ja kuvitelmaan meistä eli toisin sanoen kuviteltuun yhteisöön, jonka jäsenet jakavat tietynlaisen käsityksen yhteisestä historiasta, kulttuurista ja arvoista. Valtiollinen identiteetti puolestaan liittyy enemmän valtioon instituutiona ja siihen, millaisena se näkee itsensä ja toiset valtiot erityisesti ulkopolitiikan kontekstissa. (s. 36–37.) Tämä Alexandrovin huomio sivuaa Larsonin kritiikkiä: valtion sisäiset asiat, kuten kansallinen identiteetti, voivat vaikuttaa myös valtiolliseen identiteettiin. Kansallisen ja valtiollisen identiteetin välinen ero ei ole yksiselitteinen, ja molemmat identiteetin muodot limittyvät toisiinsa usein niin teoreettisesti kuin käytännössä: kansallinen identiteetti voi vahvistaa valtiollista identiteettiä ja päinvastoin. Esimerkiksi se, miten valtio määrittelee suhteensa muihin valtioihin, voi heijastua kansakunnan käsitykseen itsestään suhteessa ulkopuolisiin. (s. 36–37.)

Vastatakseen näihin sekä muihin wendtiläisen konstruktivismin puutteisiin Alexandrov ehdottaa valtiollisen identiteetin uudelleenmäärittelyä. Valtiollinen identiteetti tarkoittaa Alexandrovin mukaan laajasti hyväksyttyjä, usein symbolisia tai metaforisia käsityksiä valtiosta ja sen roolista suhteessa muihin valtioihin, sekä niihin liittyviä uskomuksia valtiolle sopivasta käyttäytymisestä, oikeuksista ja vastuista. Valtiolliseen identiteettiin kuuluu kaksi ulottuvuutta: sisäinen eli valtion omien kansalaisten ja eliitin käsitykset valtiostaan sekä ulkoinen eli muiden valtioiden eliitin ja kansalaisten käsitykset kyseisestä valtiosta. (s. 39.)

Alexandrovin mukaan valtion identiteetti ei suoraan määrää valtion intressejä ja toimintaa, vaan valtiollinen identiteetti voi muovata niitä vain valtiollisen identiteettipolitiikan kautta. Valtiollinen identiteettipolitiikka tarkoittaa sitä, miten toimijat kuten poliitikot vaikuttavat siihen, millaisena valtio nähdään sekä omien kansalaisten että muiden valtioiden silmissä. Alexandrovin mukaan valtiosta muodostetut käsitykset eivät itsessään määrää, mitä valtio tekee, joten identiteettiä täytyy aina tulkita ja liittää käytännön politiikkaan. Valtiollista

identiteettipolitiikkaa on esimerkiksi se, kun joku esittää, että tietty ulkopoliittinen linja on ”valtion arvojen mukainen” tai että jokin toimi ei ”sovi kaltaisellemme valtiolle”. Näin valtion identiteettiä käytetään vaikuttamaan päätöksiin tai oikeuttamaan niitä. Samalla nämä päätökset voivat vahvistaa tai muuttaa sitä, millaisena valtio nähdään. (s. 39.)

Alexandrov käsittelee artikkelissaan myös valtiolliseen identiteettipolitiikkaan liittyviä mahdollisia konflikteja. On hyvin mahdollista, että kotimaiset representaatiot ja keskustelut valtiollisesta identiteetistä ovat erilaisia kuin kansainväliset tai muissa valtioissa käytävät keskustelut (s. 39). Lisäksi sekä kotimaisiin että ulkomaisiin representaatioihin valtiosta sisältyy usein ristiriitaisuuksia. Vallalla on ehkä tiettyjä hallitsevia käsityksiä, mutta myös ei-hallitsevat representaatiot voivat olla vaikutusvaltaisia. Alexandrovin mukaan ei-hallitsevia representaatioita voidaan käyttää poliittisen tuen tai vastustuksen mobilisoimiseen valtiollisessa identiteettipolitiikassa, ja ne voivat ajan myötä myös korvata hallitsevat representaatiot. Siksi myös ei-hallitsevat representaatiot ovat tärkeitä ulkopolitiikan ja valtiollisen identiteetin muutosten analysoinnissa. (s. 40.)

Tässä tutkielmassa otetaan käyttöön konstruktivistinen ymmärrys maailmanpolitiikasta ja valtioista mutta huomioidaan myös Larsonin ja Alexandrovin esittämät kritiikit. Valtiollista identiteettiä tarkastellessa huomioidaan myös sisäpoliittisia, kulttuurillisia sekä kansalliseen identiteettiin liittyviä seikkoja. Lisäksi huomioidaan erityisesti Alexandrovin määritelmät valtiollisesta identiteetistä ja sen eroista ja yhtymäkohdista kansalliseen identiteettiin sekä ajatus valtiollisesta identiteettipolitiikasta tapana vaikuttaa valtion ulkopolitiikkaan ja valtioiden välisiin suhteisiin.

Kuten edellisissä kappaleissa on esitetty, kollektiivinen muisti ei ole pelkästään passiivista menneisyyden säilyttämistä vaan aktiivinen osa identiteettien rakentumista niin yhteisöjen kuin valtioiden tasolla. Se tarjoaa kognitiivisia, normatiivisia ja emotionaalisia aineksia, joiden avulla toimijat määrittelevät itseään suhteessa muihin. Kun kollektiivista muistia käytetään osana valtiollista identiteettipolitiikkaa, sen merkitys ulottuu myös käytännön politiikan muotoiluun ja oikeuttamiseen. Tämän vuoksi on tärkeää tarkastella seuraavaksi sitä, miten muistia politisoidaan ja hyödynnetään aktiivisesti – toisin sanoen millaisista mekanismeista muistin politiikka rakentuu.

2.4 Muistin politiikka

Kuten edellä on esitelty, muisti ja muistaminen ovat sosiaalisia ja kollektiivisia ilmiöitä, joilla on keskeinen rooli yhteiskunnallisessa todellisuuden rakentamisessa. Maria Mälksoon (2023) mukaan muistin politiikan tutkimus keskittyy tarkastelemaan, mitä muistilla tehdään, kuka sitä tekee ja mitä poliittisella muistinkäytöllä tavoitellaan. Kollektiivinen muisti on poliittista, koska se määrittyy sosiaalisesti. Erilaiset yhteiskunnalliset ja poliittiset voimat muovaavat sen sisältöä, saattavat asettaa sen kiistanalaiseksi tai käyttävät sitä poliittisesti hyödykseen. Kollektiivinen muisti on siten poliittisesti kiinnittynyttä: se heijastaa vallassa olevia poliittisia näkemyksiä ja ideologioita sekä vaikuttaa siihen, miten ryhmät ymmärtävät itsensä ja toisensa. Muisti on toisaalta rakentunut sosiaalisessa vuorovaikutuksessa, mutta toisaalta se samalla rakentaa todellisuutta määrittämällä, mitä menneisyyden tapahtumia pidetään merkityksellisinä ja millaisia identiteettejä niiden kautta tuotetaan. Näin muisti on poliittista ja muistaminen toimii poliittisen vallankäytön välineenä ja kohteena. (s. 1.)

Muisti vallankäytön välineenä tarkoittaa muistin käyttämistä politiikassa muiden päämäärien tai tavoitteiden saavuttamiseksi. Mälksoo kirjoittaa muistin politiikan viittaavan ensinnäkin diskursseihin ja käytäntöihin, joilla yhteiskunnalliset ja poliittiset toimijat käyttävät menneisyyttä nykyhetkessä relevantteihin tarkoituksiin. Muisti politiikan välineenä voi saada monenlaisia muotoja, jotka vaihtelevat retorisesta vetoamisesta aina menneisyyden kollektiivisten representaatioiden järjestelmälliseen välineellistämiseen, manipulointiin, turvallistamiseen ja aseellistamiseen. Toisaalta muisti voi olla itse vallankäytön ja politiikan kohteena. Mälksoon mukaan muistin politiikalla voidaankin viitata myös tapoihin, joilla eri toimijat edistävät omia päämääriään palvelevia näkemyksiä menneisyydestä (s. 2). Myös Lina Klymenko (2022) kirjoittaa muistin politiikan olevan yhteiskuntapoliittisten ryhmien välistä kiistelyä menneisyyden tulkinnasta (s. 2).

Vaikka tällainen erottelu on mahdollista tehdä, huomataan kuitenkin heti, että objekti ja väline ovat aina sidoksissa toisiinsa. Muisti ja menneisyyden tulkinnat ovat politiikan objekti, koska niillä voidaan edistää jotakin toista tarkoitusta. Toisaalta muistin välineellinen käyttö politiikassa toistaa ja uusintaa aina tiettyjä menneisyyden tulkintoja ja toisaalta haastaa sekä kyseenalaistaa toisia.

Ketkä ovat osallisia muistin politiikkaan? Usein huomio keskittyy valtioon poliittisena yksikkönä, jolla onkin merkittävää rakenteellista valtaa muodostaakseen ja ylläpitääkseen

kollektiivista muistia ja siten kansalaistensa kollektiivista identiteettiä. Valtiot vastaavat monista julkisista instituutioista, jotka toteuttavat sen muistipolitiikkaa. Valtion muistipolitiikkaan vaikuttaa kulloinkin vallassa oleva hallitus ja sen sisältämät poliittiset puolueet. (Mälksoo, 2023, s. 2.) Lisäksi voidaan nimetä suuri joukko muita valtioiden sisäisiä, välisiä ja yläpuolisia muistipoliittisia toimijoita, jotka saattavat käyttää kollektiivisia muistoja poliittisesti. (Berensköttter, 2023, s. 18.) Esimerkiksi erilaiset eliittiryhmät tai organisaatiot, museoista moninaisiin kansalaisjärjestöihin, voivat ajaa myös omia muistamiseen liittyviä tavoitteitaan (Mälksoo, 2023, s. 2).

Mälksoon mukaan poliittiset kollektiivit suhtautuvat menneisyyteen kahdenlaisesti. Kollektiivit saattavat olla ensinnäkin reflektiivisiä käsitellessään menneisyyttä. Ne pohtivat ja hyväksyvät avoimen kriittisesti sekä hyviä että pahoja puolia itsessään ja muissa. Muisti pysyy näin avoimena tulkinnoille, arvioille ja arvostelmille. Toisaalta suhtautuminen menneisyyteen saattaa olla orientoitunut varmistamaan, että tietty poliittisesti mieluisa tulkinta menneisyydestä pysyy julkisuudessa. Tällainen suhtautuminen pyrkii kieltämään erilaiset epämiellyttävät ja ontologisesti häiritsevät tulkinnat menneisyydestä. Tällaiset toimijat saattavat pyrkiä asettamaan jopa oikeudellisia rajoitteita sille, miten menneisyyttä tulkitaan. (s. 3.)

Suhtautumistavasta riippumatta muistiyhteisöt saattavatkin käyttää muistuttamista ja unohduttamista muistipolitiikan keinoinaan. Heino Nyyssösen (2001) kehittelemät käsitteet viittaavat muistamista ja unohtamista aktiivisempaan toimintaan, jossa jotakin menneisyyden tapahtumaa tai sen tiettyjä piirteitä korostetaan tai pyritään pääsemään niistä eroon (s. 27). Muistuttamisella voidaan katsoa olevan merkittävä rooli etenkin sellaisen muistin osalta, jota pidetään merkittävänä muistiyhteisön yhteisöllisyydelle. Berensköttterin (2023) mukaan muisti menettää merkittävyyttään ja siten poliittista voimaansa, jos se muuttuu liian etäiseksi. Tiettyjä osia muistista pyritäänkin pitämään ”elävänä” uusille sukupolville ja muistiyhteisön jäsenille uudelleenluomalla ja elvyttämällä muistin yhteyttä itse alkuperäisiin kokemuksiin. (s. 21.)

Keskeistä muistin elävänä pitämisessä ja menneisyydestä muistuttamisessa on muiston viettäminen (commemoration). Muiston viettäminen konkretisoituu esimerkiksi erilaisina muistojuhlina, kansallisina juhla- ja muistopäivinä, merkkivuosina tai poliitikkojen vierailuina muistopaikoille. Nyyssösen (2001) mukaan ”[m]uiston viettäminen ei ole vain kunnianosoitus vaan joskus myös ärsyke ja keino koota yhteen potentiaalisesti samoin

ajattelevia ihmisiä”. Lisäksi merkittävää on, miten muiston viettäminen tarjoaa ”erilaisia näyttäytymis- ja esiintymisfoorumeita”. (s. 26, 28–30.)

3 Suomen sodat, muistaminen ja identiteetti

Tässä luvussa perehdytään siihen, miten Suomen sodat ovat keskeinen osa suomalaista kollektiivista muistia ja valtiollista identiteettiä. Ensimmäisessä alaluvussa esitellään erityisesti talvi- ja jatkosodan muistamista ja tulkitsemista. Kirjallisuuden perusteella niin kutsuttu uuspatrioottinen tulkinta on nyky-Suomessa hallitseva tapa ymmärtää sotia. Siinä sotiin yhdistetään pääasiassa positiivisia merkityksiä.

Kirjallisuudesta löytyy myös syitä sille, miksi juuri tällainen tapa muistaa ja tulkita menneisyyden tapahtumia on vakiintunut. Toisessa alaluvussa perehdytäänkin siihen, miten Suomen sotien muistaminen ja tulkitseminen on muuttunut ajan kuluessa, kun yhteiskunnallinen konteksti muuttuu. Näin tullaan osoittaneeksi, miten nykyhetken intressit ja konteksti ovat keskeisiä muistamisessa.

3.1 Suomen sodat suomalaisten muistissa ja identiteetissä

Tässä kappaleessa tarkastellaan, miten Suomen toisen maailmansodan aikaiset sodat esiintyvät suomalaisessa kollektiivisessa muistissa. Kinnusen ja Jokisipilän (2012) mukaan yleisesti voidaan sanoa, että Suomen sotien muisto on hyvin säilynyt ja suomalaisilla on vahva suhde menneisyyteensä erityisesti juuri talvi- ja jatkosodan kautta. Onkin huomattava, miten saksalaisia vastaan käyty Lapin sota jää nykymuistissa Neuvostoliittoa vastaan käytyjen sotien varjoon. (s. 435–436.) Lapin sota ei Kinnusen ja Jokisipilän mukaan sovi siihen talvi- ja jatkosodan muodostamaan kertomukseen, jossa Suomi taisteli vapautensa ja itsenäisyytensä puolesta Neuvostoliittoa vastaan (s. 455).

Samoin Tuomas Forsberg (2016) toteaa, että toisen maailmansodan muistot ovat suomalaiselle identiteetille edelleen keskeistä materiaalia, vaikka sota-ajan lisäksi myös muut seikat saavat painoarvoa (s. 57). Forsberg viittaa Pilvi Torstin (2012) tutkimushankkeen tuloksiin, jossa talvi- ja jatkosodan ohella myös koulutukseen, yhtäläiseen äänioikeuteen ja hyvinvointiyhteiskuntaan suhtaudutaan merkittävimpinä asioina Suomen historiassa. Torsti nostaa esiin vastauksissa toistuvan suomalaisen selviytymis- ja edistymistarinan, jossa sodista huolimatta tai niistä selviytymisen ansiosta on pystytty rakentamaan menestyvä yhteiskunta. (s. 99–101, 109.)

Forsberg väittää erityisesti talvisodan juurtuneen syvälle kansalliseen kollektiiviseen muistiin. Se nähdään Suomen valtiollisen aseman todellisena koetinkivenä, jossa Suomi viattomana uhrina joutui Neuvostoliiton aggression kohteeksi (s. 48, 58). Kinnunen ja

Jokisipilä näkevät sotien saaman nykymerkityksen samankaltaisesti kansakunnan todelliseksi eksistentiaaliseksi hetkeksi, jossa turvattiin Suomen itsenäisyys (s. 435–436). Torstin hankkeen tulokset osoittavat sen, että itsenäisyys on suomalaisille erityisen tärkeä arvo – se on toiseksi tärkein arvo heti perheen jälkeen (s. 92–93). Erilaisten arvojen joukosta itsenäisyyden esiin nousemisen voi ymmärtää kertovan siitä, että kertomus Suomen sodista ja erityisesti talvisodasta eksistentiaalisena hetkenä on Suomessa laajalti sisäistetty.

Kinnusen ja Jokisipilän mukaan sotien muistamista on hallinnut 1990-luvulta lähtien niin kutsuttu uuspatrioottinen tulkinta, jossa sotiin yhdistetään pääasiassa positiivisia merkityksiä (s. 435–436). Tulkinnan mukaan suomalaiset ilmensivät sodissa parhaita ominaisuuksiaan: epäitsekkyyttä ja halua uhrautua yhteisen hyvän puolesta, kansallista solidaarisuutta ja yhtenäisyyttä, päättäväisyyttä sekä tahtoa puolustaa suvereenia ja demokraattista Suomea (s. 451). Talvisota on Kinnusen ja Jokisipilän mukaan ”täydellinen” sota uuspatrioottiselle diskurssille, sillä se tarjoaa aineksia romantisoidulle kertomukselle yhtenäisestä ja viattomasta kansakunnasta, joka jätettiin hyökkääjän armoille (s. 452).

Isänmaallisen näkemyksen mukaan itsenäisyyden säilyttämisestä tulisi nykyäänkin jokaisen suomalaisen tuntea kiitollisuutta veteraaneja kohtaan (Forsberg, 2016, s. 58). Sodissa kaatuneita sekä yhä elossa olevia veteraaneja muistetaankin urheuden ja uhrautuvaisuuden kautta. Kiitollisuutta heitä kohtaan sekä ylipäätään sotien muistoa vaalitaan ja uusinnetaan jatkuvasti erilaisten julkaisujen, puheiden, muistopäivien, tapahtumien sekä muistopaikkojen avulla. (Kinnunen & Jokisipilä, 2012, s. 435–436). Uuspatrioottiseen muistikulttuuriin kuuluu kiitollisuuden ja muistamisen lisäksi myös aktiivinen veteraanisukupolven muistojen ja arvojen siirtäminen tuleville sukupolville (s. 451).

Vaikka sotilaallisessa mielessä Suomi hävisi sekä talvi- että jatkosodan, sotien lopputulos tulkittiin sotien jälkeen torjuntavoitoksi. Tällä saattoi olla se merkitys, että sota-ajan ponnisteluille saatiin sodan jälkeen mielekäs tarkoitus, mutta ajatus torjuntavoitosta sopii Kinnusen ja Jokisipilän mukaan hyvin myös uuspatrioottiseen näkemykseen, jossa Suomen puolustaminen sodissa on kansallisen itsenäisyyden kulmakivi. (s. 452.) Kinnunen ja Jokisipilä kuvailevatkin uuspatrioottista narratiivia mielenkiintoisella tavalla näennäisesti ristiriitaisten elementtien yhdistelmäksi. Suomi on siinä yhtä aikaa uhri ja voittaja. Sota nähdään kärsimyksistä huolimatta pohjimmiltaan myönteisenä – niin sanottuna hyvänä sotana (s. 457.)

Myös Torstin tutkimushankkeesta paljastuu tätä ristiriitaisuutta tukevia tuloksia. Kysyttäessä näkemyksiä Suomen sodista korostuu vastauksista näkemys kansakunnan yhtenäisyydestä, isänmaallisuudesta ja kaikkien osallistumisesta sotaan. Talvisodan ymmärretään olleen voitto Suomelle, ja ajatus jatkosodasta torjuntavoittona saa myös laajan tuen. (s. 136–137.) Vastaajan mukaan sotiin yhdistetään positiivisempia tai negatiivisempia asioita. Positiivisessa mielessä sotaan yhdistetään esimerkiksi niin kutsuttu talvisodan ihme sekä Suomen kansan erityispiirteitä, kuten kansan yhtenäisyys ja sitkeys. Toisaalta sotaan yhdistetään negatiivisia asioita, kuten sodan uskomattomuus, kauheus ja traumaattisuus sekä Saksan kanssa tehty yhteistyö. (s. 136–137, 143–149.) Tällaisten yksilöstä riippuvien painotuserojen lisäksi talvi- ja jatkosodan käsityksissä ei ole havaittavissa suuria näkemyseroja tai ristiriitoja. (s. 154).

Julkisessa valtavirtamuistamisessa sodan positiivinen ja sankarillinen puoli on painottunut enemmän, mikä ei vastaa Torstin mukaan yleisesti suomalaisten kokonaisnäkemystä talvi- ja jatkosodasta. Yksityisesti on muistettu myös sodan kipeää puolta ja traumaattisuutta, mutta nämä sodan negatiiviset puolet eivät ole varsinaisesti sopineet julkisen muistamisen sankarimuottiin. (s. 155, 247–248.)

Identiteettinäkökulmasta voidaan todeta, että Venäjä edustaa Suomelle sotien mutta myös muiden kulttuurillisten, historiallisten ja poliittisten seikkojen takia toiseutta, millä on ollut tärkeä rooli suomalaisen kansallisen identiteetin rakentamisessa (Forsberg, 2016, s. 58). Myös Harle ja Moisio (2002) korostavat Venäjän ja venäläisyyden roolia ”negatiivisena toisena” Suomen ”kansallisessa identiteettiprojektissa”, jossa keskeistä on ollut sen ilmaiseminen, ”mitä *suomalaiset eivät ole*”. Harle ja Moisio kirjoittavat, että ”[t]ämä Toinen on ollut schmittiläisessä mielessä vihollinen, jonka kanssa konflikti on ollut jatkuvasti läsnä oleva mahdollisuus”. (s. 161.) Kinnunen ja Jokisipilä sekä heihin viitaten Forsberg puolestaan katsovat, ettei nykyisessä uuspatrioottisessa diskurssissa Venäjän toiseus kuitenkaan sisällä vahvoja viholliskuvia (Forsberg, 2016, s. 58; Kinnunen & Jokisipilä, 2012, s. 463).

3.2 Suomen sotien muuttuva tulkitseminen

Yksi tärkeimmistä havainnoista Kinnusen ja Jokisipilän kirjan luvussa *Shifting Images of ”Our Wars” – Finnish Memory Culture of World War II* on se, miten erilaiset tulkinnat Suomen sodista ovat vaihdelleet vuosikymmenten varrella poliittisen ja yhteiskunnallisen kontekstin muuttuessa. Kirjoittajat osoittavat, miten suomalainen muistikulttuuri on

muiden kansallisten muistikulttuurien tavoin funktionaalista ja rakentaa kullekin ajalle hyödyllisiä merkityssisältöjä, jotka riippuvat paljolti kyseisen ajan tapahtumista ja kehityskuluista. (s. 450.)

Heti sotien jälkeisinä vuosikymmeninä Suomen idänpolitiikka vaikutti merkittävästi siihen, miten sotia muistettiin valtiollisesti. Sodanjälkeiselle Suomelle rauhanomaisten suhteiden luominen Neuvostoliittoon oli ensiarvoisen tärkeää. Suomen valtio rakensikin Neuvostoliiton naapurina ulkopolitiikkaansa poliittiselle realismille, jossa sodista pitkälti vaiettiin virallisissa yhteyksissä. (s. 454.) Toisaalta tavalliset suomalaiset eivät voineet unohtaa sodan traumoja ja kokemuksia (s. 439). Olihan sota vaikuttanut erittäin laajasti Suomen väestöön: yli 90 000 sotilasta kaatui ja toiset 90 000 vammautui pysyvästi. Samalla sota vaikutti myös perheenjäseniin ja läheisiin. Monet menettivät tai joutuivat jättämään kotinsa, merkittävimpänä ryhmänä yli 400 000 Karjalan evakkoa. (s. 436–437.)

Myöhemmin, 1960- ja 1970-luvuilla, politisoitunut nuorisoradikalismi ajoi Suomessa pasifistisia arvoja, kuten muuallakin läntisessä maailmassa (s. 446). Näissä pasifistisissa ja vasemmistolaisissa narratiiveissa haastettiin isänmaallista näkemystä sodasta (s. 480). Osassa tulkinnoista korostettiin Suomen omaa osallisuutta ja syyllisyyttä sotien alkamisessa (s. 448). Näiden esimerkkien avulla voidaan havaita, että sotien jälkeisinä vuosikymmeninä, ennen Neuvostoliiton hajoamista, sotien muistaminen oli Suomessa moninaista ja siihen liittyi erilaisia muistikonflikteja.

Kirjoittajien mukaan sotien julkista muistamista on kuitenkin hallinnut 1990-luvun alusta alkaen jo aiemmin mainittu uuspatrioottinen diskurssi, jossa Suomen sodat saavat isänmaallisia ja pääasiassa myönteisiä merkityksiä (s. 436). Tämänkin muistokulttuurillisen muutoksen syitä voidaan löytää ajan tapahtumista ja kehityskuluista. Itänaapurissa käynnistetyt uudistukset sekä hieman myöhemmin Neuvostoliiton hajoaminen kannustivat suomalaisia tulkitsemaan uudelleen Suomen ja Neuvostoliiton suhteita ja synnyttivät erityisesti suuren mielenkiinnon talvi- ja jatkosotaa kohtaan. Niiden tulkitsemisessa vakiintui isänmaallinen ja jopa nationalistinen näkökulma kriittisten näkökulmien sijaan. (s. 450.) Tässä valinnassa oli osittain kyse koetusta tarpeesta korjata epärehelliset representaatiot vuoden 1939–1944 sodista ja tuoda esiin ulkopolitiikan takia tukahdutettu totuudenmukainen muisto (s. 452–453).

Kinnusen ja Jokisipilän mukaan myös sen hetkinen poliittinen ja yhteiskunnallinen tilanne Suomessa vaikutti asiaan. Suomen määrittäessä uudelleen ulkopolitiikkaansa

Neuvostoliiton hajottua ja 1990-luvun talousvaikeuksissa moni suomalainen koki ajat epävarmoiksi. Tarvittiin tarinoita yhtenäisyydestä ja sitkeydestä. Siispä sekä tavalliset ihmiset että poliitikot katsoivat menneisyyteen löytääkseen niitä Suomen sodista. Idealisoitu uuspatrioottinen käsitys sota-ajan Suomesta yhtenäisenä ja solidaarisena vastasi näihin tarpeisiin. Politiikassa käytettiinkin sota-aikaan viittaavia analogioita, kun vaadittiin kansallista konsensusta sekä talouskriisin keskellä että keskusteltaessa Suomen jäsenyydestä Euroopan unionissa ja mahdollisesti myös Natossa. (s. 453.)

Suomen sodat ja erityisesti muistot talvisodasta ovat nousseet 2020-luvulla esiin uudella tavalla. Venäjän hyökättyä Ukrainaan helmikuussa 2022 suomalaisten talvisodan kollektiivinen muisti ikään kuin heräsi. Pia Olssonin (2024) käsittelemässä kyselyaineistossa talvi- ja jatkosota on toiminut vastaajien ”Ukrainan sodan tulkinnan keskeisenä historiallisena viitepisteenä”. Monet vastaajat kokivat henkilökohtaisesti Ukrainan sodan aktivoineen Suomen sotien jättämiä traumoja. Samalla nämä traumat auttavat samaistumaan ukrainalaisten kokemuksiin ja ymmärtämään Ukrainan tilannetta syvemmin. (s. 180.)

Samoin Forsberg (2024) nimeää artikkelissaan talvisodan muiston yhdeksi syyksi sille, miten Suomen ulkopolitiikka eteni alhaalta ylöspäin maan päättäessä hakea puolustusliitto Natoon. Venäjän provosoimaton ja laajamittainen hyökkäys toi suomalaisten mieleen kollektiiviseen muistiin vahvasti juurtuneen talvisodan, jossa nähtiin paljon samankaltaisuuksia Ukrainan tilanteeseen. Forsbergin mukaan tämä toimi tunteellisena sysäyksenä Nato-jäsenyyden harkinnassa. (s. 300.)

Klymenkon (2024) mukaan myös Ukrainan ulkopoliittinen johto on käyttänyt talvisota-analogiaa tarkoituksenomaisesti viestiessään esimerkiksi Suomen poliittiselle johdolle ja kansalle. Tällä strategialla on pyritty luomaan ymmärrystä Ukrainan tilanteesta samankaltaisena aitona eksistentiaalisena hetkenä kuin Suomella oli talvisodassa ja näin saamaan tukea Ukrainalle. (s. 84–85.)

Tiivistäen edeltäviä kahta kappaletta voidaan huomata, että Suomen toisen maailmansodan aikaiset sodat, erityisesti talvi- ja jatkosota, ovat säilyneet vahvasti suomalaisessa kollektiivisessa muistissa ja muokanneet keskeisesti kansallista identiteettiä. Muistot sodista ovat saaneet eri aikoina vaihtelevia merkityksiä yhteiskunnallisten ja poliittisten olosuhteiden mukaan, mutta 1990-luvulta lähtien muistaminen on saanut kollektiivisesti uuspatrioottisen muodon, jossa sotiin liitetään pääasiassa myönteisiä seikkoja. Samalla,

hieman ristiriitaisesti, muistamiseen liittyy myös Suomen ja suomalaisten uhriasetelman korostaminen. Näistä aineksista muodostuvaa kollektiivista muistia uusinnetaan aktiivisesti sekä välitetään seuraaville sukupolville.

4 Metodi ja aineisto

Tutkielman analyysi tehdään asemointiteorian avulla. Tämän kappaleen ensimmäisessä alaluvussa käsitellään lyhyesti asemointiteorian alkuperää ja kehittymistä sekä sen keskeisiä käsitteitä, joita käytetään myöhemmin analyysin työkaluina. Toisessa alaluvussa perustellaan asemointiteorian käyttämistä maailmanpoliittisessa tutkimuksessa sekä kollektiivisen muistin käsitteen soveltamista asemointiteoriaan. Perusteita soveltamiselle haetaan sosiaalisen konstruktivismin tutkimusperinteestä sekä aiemmasta tutkimuksesta. Lopulta kolmannessa alaluvussa esitellään tutkielman aineisto sekä kuvataan sen keräämistä ja rajauksia.

4.1 Asemointiteorian keskeiset käsitteet

Gradun analyysi tehdään asemointiteoriaa käyttäen. Asemointiteorian tärkeimpänä kehittäjänä pidetään Rom Harréa, joka 1980- ja 1990-luvuilla yhdessä muiden kirjoittajien kanssa kehitti diskursseihin ja vuorovaikutukseen perustuvaa lähestymistapaa minuuden ja identiteettien tutkimukseen (Baert ym., 2019, s. 4.8). Asemointiteorian yhtenä alkuteoksena voidaan pitää Harrén ja Bronwyn Daviesin artikkelia *Positioning: The Discursive Production of Selves* (Davies & Harré, 1990), jossa esitetään ajatus asemoinnista minuuden diskursiivisena tuottamisena (McVee & van Langenhove, 2024, s. 8). Asemointiteoria pyrkiikin siis analysoimaan sitä, miten ihmiset asemoivat kielenkäytön avulla itseään ja muita (Wibisono & Louis, 2024, s. 409). Asemointiteoria kuuluu sosiaalisen konstruktionismin perinteeseen, jossa sosiaalinen todellisuus rakennetaan kielellisesti, sosiaalisessa vuorovaikutuksessa (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2006).

Vaikka asemointiteoriaa sovellettiin alun perin yksilöiden väliseen vuorovaikutukseen, Harré tarkoitti sen taustalla olevan tieteenfilosofian ontologisine väitteineen ja käsitteistöineen koko sosiaalista maailmaa koskevaksi. McVee ja Van Langenhove (2024) kuvailevat, miten asemointiteoriaa alettiin käyttää kehyksenä, jota sovelletaan diskurssianalyysin avulla. Siten teoriaa käytettiinkin pian myös erilaisten ryhmien välisten suhteiden tai esimerkiksi valtioiden välisten vuorovaikutusten analyysiin. Yksi teorian erityinen kehityskulku onkin ollut sen soveltaminen ulkopolitiikan ja kansainvälisten suhteiden analyysin. (s. 13). Seuraavassa kappaleessa käsitellään enemmän asemointiteorian sovelluksia muun muassa tällä alalla.

Nyt siirrytään tarkastelemaan asemointiteorian keskeisiä käsitteitä, jotka ovat tässä gradussa keskeisiä analyysin työkaluja. Asemointiteoriassa on perinteisesti ollut kolme tärkeää käsitettä: asema, puheaktit sekä tarinalinjat. Ne muodostavat niin kutsutun asemointikolmion. On tärkeää huomata, että kolmion osat vaikuttavat kaikki toisiinsa, kuten seuraavaksi käsitteitä esiteltäessä käy ilmi. Kuten edellisessä kappaleessa selostettiin, asemointiteoriaa voidaan soveltaa yksilöiden välisen kanssakäymisen tutkimisen lisäksi esimerkiksi ryhmien tai henkilön kaltaisten kokonaisuuksien, kuten valtion, analysoimiseen. Siksi tässä kappaleessa puhutaan toimijoista, jolla voidaan viitata sekä henkilöihin että henkilön kaltaiseen kokonaisuuteen.

Asema (*position*) on oikeuksien ja velvollisuuksien kokonaisuus, joka rajoittaa henkilön tai henkilön kaltaisen kokonaisuuden käytettävissä olevien mahdollisten sosiaalisten tekojen valikoimaa. (Moghaddam ym., 2008, s. 294). Oikeudet ja velvollisuudet luovat asemointiteoriaan moraalisen ulottuvuuden, joka ohjaa toimijoiden toimintaa tarjoamalla käsityksen siitä, minkälainen toiminta olisi tietyssä asemassa oikein tai väärin tai sopivaa tai epäsopivaa (Slocum-Bradley, 2010, s. 95–96). Näin kukin asema avaa ja sulkee tiettyjä toiminnan mahdollisuuksia (McVee & Van Langenhove, 2024, s. 24). Asemat ovat luonteeltaan tilannesidonnaisia ja muutenkin sosiaalisen luonteensa takia muuttuvia: yksilön asemat voivat vaihdella tilanteen mukaan, tai toimija voi pyrkiä uudelleen määrittämään tai kiistämään oman tai muiden aseman (32–33).

Yksi asemointiteorian myöhemmistä kehittäjistä, Nikki Slocum-Bradley, huomauttaa artikkelissaan *The Positioning Diamond: A Trans-Disciplinary Framework for Discourse Analysis* (2010), miten aseman ja identiteetin käsitteiden määrittely ja suhde on ollut asemointiteoriassa jokseenkin epäselvää ja monitulkinnaista (s. 89–90). Vastatakseen tähän puutteeseen Slocum-Bradley kehittää asemointiteorian alkuperäistä asemointikolmiota jakamalla asemat oikeuksiin ja velvollisuuksiin sekä identiteetteihin. Näin syntyy niin kutsuttu asemointitimantti. (s. 91.) Slocum-Bradleytä mukaillen aseman käsite määritellään tässä gradussa koostuvaksi sekä joukosta oikeuksia ja velvollisuuksia että identiteetistä (s. 91).

Identiteetti muodostuu Slocum-Bradleyn mukaan määritelmästä siitä, ”kuka” toimija on, sekä toimijalle annetuista ominaisuuksista (s. 95). Tämä voi tapahtua suoraan nimeämällä kategorioita tai attribuutteja tai vihjaamalla niistä epäsuorasti. Identiteetit sekä kategoriat ja attribuutit ovat luonteeltaan relationaalisia, koska ne ovat usein kaksiulotteisia. Siispä kuvailemalla yhtä toimijaa voi tulla samalla määritelleeksi toisen. Määrittelemällä jonkun

esimerkiksi opettajaksi määrittelee toisen oppilaaksi. Kuvailemalla itseään rehelliseksi poliitikoksi tulee esittäneeksi joidenkin muiden poliitikkojen epärehellisyyden. Myös attribuutit ja kategoriat ovat relationaalisia: epärehellisyyden kaltaisen attribuutin osoittaminen voi luoda valehtelijan kategorian. (s. 94.)

Puheaktit (*speech acts*) tai mitkä tahansa muut tarkoitukselliset teot on asemointiteorian mukaan tulkittava sosiaalisesti merkityksellisiksi. Aktien merkitys riippuu puolestaan tilanteesta. Kättely on tästä hyvä esimerkki: se voi tarkoittaa tilanteen mukaan tervehdystä tai hyvästejä, onnittelua tai surunvalittelua tai esimerkiksi asian sopimista. Kun aktia tulkitaan toimijan asemaan nähden, voidaan arvioida sen soveliaisuutta tuolle toimijalle. (McVee & van Langenhove, 2024, 27.) Voidaankin todeta, että tietyllä aktilla voi olla useita merkityksiä tai erilainen vaikutusvalta riippuen siitä, kuka aktin tekee, missä tilanteessa ja mistä syystä (Moghaddam ym., 2008, s. 10–11). Toisin sanoen aktit saavat merkityksensä mukana olevien toimijoiden positioista sekä käytetystä tarinalinjasta (Baert ym., 2019, s. 4.8).

Tarinalinjojen (*storylines*) käsitteen kohdalla nähdään Slocum-Bradleyn (2010) mukaan narratologian vaikutus asemointiteoriaan: ihmiset ymmärtävät kokemuksia kertomalla niistä eräänlaisen tarinan, joissa hyödynnetään tiettyjä kullekin kulttuurille ominaisia kerronnallisia konventioita. Nämä konventiot toimivat myös oppaina kontekstin kannalta asianmukaiseen toimintaan. Toimijat siis pyrkivät tekemään toisistaan sinänsä irrallisista teoista jonkinlaisen koherentin kokonaisuuden antamalla niille jonkin merkityksen – tätä kutsutaan tarinalinjaksi. (s. 93–94.)

Toisin sanoen tarinalinjat ovat löyhä joukko kerronnallisia konventioita, joiden mukaan sosiaalinen episodi etenee ja asemat syntyvät (Moghaddam ym., 2008, s. 294). Tarinalinja on kuin käsikirjoitus, joka ohjaa toimijoita tiettyihin asemiin ja toimimaan niiden mukaisesti. Se voi myös esimerkiksi sisältää toimijoille erilaisia tavoitteita, strategioita, taktiikoita tai keinoja. (Wibisono & Louis, 2024, s. 411.) Tarinalinjat siis ohjaavat toimintaa ja kanssakäymistä sosiaalisessa episodissa auttamalla ihmisiä jäsentämään tapahtumia ja suhteita. Tarinalinjojen lähteet voivat olla moninaisia. Niitä voivat olla esimerkiksi kansantarinat ja sadut, uskomukset menneisyydestä tai perinteisten juonikuvioiden esitykset mediassa. (Moghaddam ym., 2008, s. 11.)

Konfliktitilanteessa vuorovaikutuksen osapuolilla voi olla samaan tilanteeseen liittyen erilaisia tarinalinjoja. Osapuolten erilaisiin tarinalinjoihin liittyy erilaisia asemointeja ja

kullekin asemalle omanlaisiaan tavoitteita. (Wibisono & Louis, 2024, s. 411.) Esimerkiksi Ukrainan sotaan sovellettaessa tämä tarkoittaa esimerkiksi Ukrainan itsenäisyyskamppailua ja Venäjän sotilaallista erikoisoperaatiota. Tarinalinjan muutos Venäjällä erikoisoperaatiosta sotaan on myös tuonut mukanaan uusia keinoja, esimerkiksi liikekannallepanon tai laajojen kutsuntojen järjestämisen (Wilhelmus, 2024).

Asemoinnilla (*positioning*) tarkoitetaan siis sitä prosessia, jossa asemia osoitetaan itselle tai muille. Siinä voi olla kyse myös asemien kyseenalaistamisesta, kieltämisestä tai uudelleen osoittamisesta. Asemoinnissa voi olla kyse myös asemien kyseenalaistamisesta ja kieltämisestä. (McVee & van Langenhove, 2024, s. 33; Moghaddam ym., 2008, s. 294.) Ryhmistä puhuttaessa asemointiin kuuluu myös erilaisten sisä- ja ulkoryhmien määrittämistä (Wibisono & Louis, 2024, s. 410).

Asemointiteoria analyysin välineenä pyrkii tutkimaan ja ymmärtämään, miten toimijat asemoivat itsensä ja muut. Asemointiteoreettista analyysiä voi tehdä tarkastelemalla kuhunkin asemaan liittyviä oikeuksia ja velvollisuuksia – siis sitä, mitä tietyssä asemassa olevan henkilön pitäisi ja ei pitäisi tehdä tietyssä tilanteessa. Asemointiteoreettisen analyysin ydin on siis oikeuksien ja velvollisuuksien muodostaman moraalijärjestelmän tarkasteleminen. (McVee & van Langenhove, 2024, s. 24.) Koska asemointi ja sen luoma moraalijärjestelmä syntyy diskursiivisesti, asemointiteoreettisessa analyysissä tutkitaan diskursseja ja niiden suhdetta sosiaalisiin ilmiöihin (McVee & van Langenhove, 2024, s. 9). Myös Slocum-Bradley kirjoittaa asemointitimantin olevan kehys, jonka avulla voidaan analysoida merkityksen rakentumista diskurssissa. (2010, s. 91)

4.2 Asemointiteorian soveltaminen

Tutkielmassa sovelletaan siis asemointiteoriaa ensinnäkin maailmanpolitiikan konstruktivistiseen tutkimukseen sekä toiseksi kollektiivisen muistin käsitteeseen. Näitä teoreettisia työkaluja on nähdäkseni mahdollista soveltaa yhdessä, sillä ne kaikki ammentavat yleisesti sosiaalisen konstruktivismin perinteestä. Sen mukaan sosiaalinen todellisuus rakentuu sosiaalisessa ja kielellisessä vuorovaikutuksessa ja siksi sen tutkimuskohteena on kieli (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2006). Sekä kollektiivinen muisti että asemointiteoria kuuluvat sosiaalisen konstruktivismin suuntaukseen, sillä kummassakin on kyse pohjimmiltaan kielenkäytöstä, jolla luodaan sosiaalista todellisuutta. Asemointiteoria onkin siis yksi tapa tehdä diskurssianalyysiä, jossa tarkastellaan todellisuuden kielellistä ja sosiaalista rakentumista (Suoninen, 2021).

Asemointiteoriaa on sovellettu, kuten aiemmin todettiin, esimerkiksi maailmanpolitiikan, kansainvälisten suhteiden ja konfliktintutkimuksen aloilla. Esimerkiksi Moghaddamin, Harrén ja Leen (2008) toimittamassa teoksessa *Global Conflict Resolution Through Positioning Analysis* keskitytään konfliktien tarkastelemiseen asemointiteorian avulla. Teos pyrkii luomaan parempaa ymmärrystä konflikteista ja niiden ratkaisemisesta. Kirjassa on myös politiikan tutkimukselle keskeisiä kappaleita: on esimerkiksi kaksi kappaletta, jotka liittyvät Ruandan kansanmurhaan ja hutujen ja tutsien asemointiin paikallisissa mediadiskursseissa (Rothbart & Bartlett, 2008; Slocum-Bradley, 2008) sekä kappale Iranin ydinohjelmaan liittyvästä asemoinnista iranilaisten, yhdysvaltalaisten ja eurooppalaisten päättäjien näkökulmasta (Moghaddam & Kavulich, 2008). Myös Susilo Wibisono ja Winnifred R. Louis (2024) käsittelevät kirjan kappaleessaan asemointiteoriaan ryhmien välisen rauhan ja konfliktin yhteydessä ja tulevat viitanneeksi useisiin alan tutkimuksiin, joissa käytetään asemointiteoriaa.

Joistakin sovelluksista huolimatta Baert, van Langenhove ja James (2019) kannattavat asemointiteorian laajempaa käyttöä kansainvälisten suhteiden tutkimuksessa ja ehdottavat analysoimaan maailmanpolitiikkaa asemointiteorian käsitteiden avulla (s. 4.12). Heidän mukaansa asemointiteorian merkitys kansainvälisten suhteiden tutkimuksessa on kaksijakoinen. Yhtäältä sitä voidaan käyttää välineenä maailmanpolitiikan toimijoiden kognitiivisten prosessien tutkimiseen. Toisaalta sitä voidaan käyttää metaforana valtioiden ja muiden toimijoiden välisten suhteiden ymmärtämiseen. (s. 4.10). Sama kaksijakoisuus näkyy tässä tutkielmassa, jossa tutkitaan ensinnäkin poliittisten toimijoiden kognitiivisia prosesseja, kun tutkitaan suomalaisesta kollektiivisesta muistista ammennettuja tarinalinjoja ja käsityksiä Suomen sodista. Toiseksi keskitytään näiden tarinalinjojen käyttöön politiikan välineenä – siis luotuihin maailmanpoliittisiin asemiin ja niiden sisältämiin valtiollisiin identiteetteihin. Näin tullaan tutkineeksi valtioiden välisiä suhteita identiteetin käsitteen avulla.

Siirrytään nyt käsittelemään tarkemmin asemointiteorian yhtymäkohtia kollektiivisen muistin käsitteeseen ja perustellaan niiden käyttämistä yhdessä. Asemointiteoriaan voidaan nähdäkseni yhdistää hyvin kollektiivisen muistin käsite. Kumpikin pohjaa sosiaalisen konstruktionismin perinteeseen, jossa sosiaalista todellisuutta rakennetaan kielellisesti ja vuorovaikutuksellisesti. Kuten aiemmin on esitelty, kollektiivinen muisti on olennainen osa identiteettien muodostumisessa ja rakentamisessa. Kun identiteetin muodostus ymmärretään Berensköttering (2023) tavoin jatkuvaksi pyrkimykseksi sijoittaa itse ja toinen

mielekkäästi sosiaaliseen tilaan ja aikaan (s. 19), sitä voidaan tutkia myös asemointiteoreettisessa analyysissä. Siinä tarkastellaan sitä, miten toimijat asemoivat itseään ja muita suhteessa toisiinsa, samalla synnyttäen asemiin liittyviä identiteettejä.

Vaikka asemointiteoriaan liittyvässä kirjallisuudessa ei suoranaisesti puhuta kollektiivisesta muistista, voidaan se nähdä hyvin tarinalinjojen lähteenä, sillä, kuten todettua, tarinalinjojen lähteet voivat olla hyvin moninaisia (Moghaddam ym., 2008, s. 11). Olennaista on, että ne ovat kullekin kulttuurille ominaisia kerronnallisia konventioita (Slocum-Bradley, 2010, s. 93–93). Monissa asemointiteoriaa käsittelevissä tai soveltavissa teksteissä tunnistetaankin historiallisten narratiivien ja menneisyyden tapahtumien merkitys asemoinnissa. Esimerkiksi Wibisono ja Louis (2024) painottavat historiallisten narratiivien huomioon ottamisen tärkeyttä asemoinnissa. Heidän mukaansa historiallisten narratiivien tutkiminen voi auttaa konfliktiin osallistuvien toimijoiden oikeuksien ja velvollisuuksien sekä asemien tunnistamisessa. Historiallisen narratiivit voivat nimittäin muokata sitä, miten toimijat ymmärtävät asemansa. Sen lisäksi historiallisten narratiivien kautta voidaan tutkia Wibisonon ja Louisin mukaan sitä, miten ryhmät ja yksilöt tulkitsevat konfliktin juurisyitä. Ne puolestaan vaikuttavat tarinalinjoihin, jotka muokkaavat osapuolien asenteita konfliktia ja muita ryhmiä kohtaan. (s. 412–413, 415.)

Wibisonon ja Louisin mukaan erityisesti konfliktitilanteissa aiemmat historialliset tapahtumat voivat vaikuttaa merkittävästi siihen, millaisiksi konfliktiosapuolten asemat ovat kehittyneet (s. 410). On myös huomattava, miten narratiivit, jotka korostavat eri ryhmien yhtäläisyyksiä sekä jaettuja kokemuksia, voivat edistää ymmärrystä ja empatiaa. Tällaisista narratiiveista voi olla hyötyä esimerkiksi rauhanprosesseissa tai konfliktin osapuolen etsiessä liittolaisia, sillä kollektiivisilla tarinoilla, joita voidaan tulkita tietyssä historiallisessa tai kulttuurillisessa kontekstissa, voidaan synnyttää yhteyksiä muihin. (s. 415.) Tätä ajatusta voi hyvin verrata tapaan, jolla Ukrainan presidentti Zelenskyi on viestinyt muiden maiden johtajille.

Esimerkiksi Ignacio Brescó (2016) on käytännössä yhdistänyt kollektiivista muistamista ja asemointiteoriaa tutkiessaan Baskimaan konfliktia. Brescón toteuttamissa tapaustutkimuksissa osoitetaan, että tietyn sosiokulttuurisen ympäristön tarjoamat erilaiset asemoinnin tarinalinjat vaikuttavat muistamiseen. Ihmisten samaistuminen konfliktin eri toimijoihin vaikuttaa siihen, miten he tulkitsevat konfliktia ja siihen liittynyttä aselepoaikaa.

4.3 Aineisto

Aineistona gradussa käytetään Suomen poliittisen johdon puheita ja muita julkaisuja, joissa verrataan Ukrainan sotaa Suomen toisen maailmansodan aikaisiin sotiin. Vertauksia haettiin, jotta aineisto muodostaisi kuvan sekä siitä, miten poliitikot käsittävät ja merkityksellistävät Suomen sotia Ukrainan sodan kontekstissa, että siitä, miten nuo käsitykset ja merkityksellistämiset vaikuttavat käsityksiin nykykontekstin valtiotoimijoista. Vertaukset Suomen sotiin olivat usein epäsuoria. Puheissa saatetaan esimerkiksi viitata ”Suomen omiin historiallisiin kokemuksiin”, mutta puheen sisällöstä ja kontekstista päätellen on selvää, että sillä viitataan Suomen toisen maailmansodan aikaisiin sotiin.

Aineisto on kerätty kolmen vuoden aikajänteeltä, jonka alkamispisteenä on Venäjän aloittama täysimittainen hyökkäyssota Ukrainassa 24. helmikuuta 2022 ja päätöspisteenä sodan alkamisen kolmas vuosipäivä helmikuussa 2025. Suomen poliittiseksi johdoksi käsitetään tässä tutkielmassa presidentti, ministerit sekä puolueiden puheenjohtajat. Aineiston pääpaino on ministereiden ja siten hallituspuolueiden puheissa, mutta myös joitakin oppositiopuolueiden puheenjohtajien puheita on mukana. Ajanjaksolle osuu kuitenkin kahden eri hallituksen hallituskaudet, joten aineistossa on sekä Marinin keskusta-vasemmistolaisen sekä Orpon oikeistolaisen hallituksen puheita. Ajanjaksolle osuu myös kaksi presidenttikautta: Sauli Niinistön kausi maaliskuuhun 2024 saakka ja Alexander Stubbin kausi sen jälkeen.

Aineisto on kerätty tasavallan presidentin kanslian (sekä käytössä olevan presidentti Stubbin verkkosivuston että arkistoidun presidentti Niinistön verkkosivuston), valtioneuvoston kanslian sekä puolustus- ja ulkoministeriön internet-sivuilta. Valtioneuvoston kanslian sivuilla julkaistaan paitsi pääministerin myös muiden ministereiden puheita. Hakua laajennettiin kuitenkin myös puolustus- ja ulkoministeriöiden sivuille, sillä niiltä löytyi kriteerit täyttäviä puheita, joita ei ollut julkaistu valtioneuvoston sivuilla. Haku rajattiin kuitenkin vain näiden ministeriöiden omille sivuille, sillä ne liittyvät läheisimmin tutkielman ulko- ja turvallisuuspoliittiseen aiheeseen.

Aineisto kerättiin kunkin sivun Ajankohtaista-osion alla olevassa Puheet-osiossa julkaistuista teksteistä. Puolustusministeriön sivuilta julkaisuja haettiin myös Kolumnit-osiosta. Näiden osioiden julkaisuista etsittiin manuaalisesti ajanjaksolle osuvia poliittisen johdon puheita ja kolumneja, joissa tehdään vertauksia Ukrainan sodan ja Suomen toisen maailmansodan aikaisten sotien välillä.

Näiden sivustojen lisäksi aineistoa etsittiin eduskuntapuolueiden internet-sivuilta käyttäen kunkin sivuston omaa hakupalvelua. Nettisivuilta hakusanalla ”Ukraina*” (sisältäen taivutusmuodot) löytyvistä julkaisuista käytiin läpi ne, jotka sopivat haettuun ajanjaksoon. Näistä etsittiin edelleen puolueiden puheenjohtajien tekemiä vertauksia Ukrainan sodan ja Suomen sotien välillä. Lopulliseen aineistoon löytyi puheita kokoomuksen, keskustan, SDP:n ja vihreiden nettisivuilta.

Kokonaisuudessaan tutkielman analyysiin valittu aineisto käsittää 31 tekstiä, joista yksi on puolustusministerin kolumni ja loput ovat puheita. Tutkielman aineisto on listattu kokonaisuudessaan tutkielman lopussa.

5 Analyysi

Analyysi jakautui tutkimuskysymysten ohjaamana kahteen vaiheeseen. Kummassakin vaiheessa analyysin työtapana oli koodaus, jossa aineistosta etsittiin manuaalisesti olennaisia sisällöllisiä elementtejä. Aineistoa monta kertaa läpi käydessä siitä alkoi hahmottua tiettyjä toistuvia elementtejä. Näin oli mahdollista alkaa kategorisoida havaintoja ja tehdä johtopäätöksiä. Analyysissä yhdistyi sekä aineistolähtöinen että teorialähtöinen sisällönanalyysi: ensimmäisessä vaiheessa edettiin enemmän aineistolähtöisesti ja toisessa puolestaan enemmän asemointiteoreettiset käsitteet mielessä (Vuori, 2021).

Ensimmäisen tutkimuskysymyksen ohjaamana analyysin ensimmäisessä vaiheessa keskityttiin etsimään aineistosta erilaisia tulkintoja ja ymmärryksiä Suomen sodista. Aineistoa tarkasteltaessa kysyttiin, miten poliitikot puhuvat sodista, millaisia merkityksiä niille annetaan ja millaisia asioita tai piirteitä he niihin liittävät. Analyysiä tehdessä aineistosta alkoi hahmottua neljä Suomen sotiin liitettyjen tulkintojen ja merkitysten kategoriaa. Kategoriat eivät ole keskenään ristiriitaisia tai toisiaan poissulkevia, vaan eri tulkinnat voivat esiintyä yhdessä puheessa samanaikaisesti. Erottelu neljään ryhmään on kuitenkin perusteltua, sillä kussakin kategoriassa on sille ominaisia piirteitä eivätkä ne esiinny aina yhdessä. Tarinalinjat nimettiin seuraavasti: kansakunnan taistelu itsenäisyydestä, taistelu arvoista ja maailmanjärjestyksestä, uhri- ja selviytyjäkertomus sekä varautumiskertomus.

Asemointiteorian kannalta katsoen nämä tulkinnat ja merkityksenannot toimivat Suomen historiallisista kokemuksista ja suomalaisten kollektiivisesta muistista kumpuavina ja noudettuina tarinalinjoina, joita käytetään hyväksi valtiotoimijoiden asemoinnissa. Nämä neljä tarinalinjaa ovat kappaleiden 5.2–5.5 otsikkoina ja johdattavat analyysin läpi. Valtiotoimijoiden asemoinnilla poliitikkojen katsotaan toteuttavan valtiollista identiteettipolitiikkaa, jossa poliitikot vaikuttavat siihen, miten tietyt valtiot nähdään, millaisia ulkopoliittisia suhteita niihin tulisi pitää ja millaisia politiikkatoimia tulisi toteuttaa.

Analyysin toisessa vaiheessa keskityttiin asemoinnin tarkasteluun tutkielman toiseen tutkimuskysymykseen vastauksien etsimiseksi. Käytännössä tarkasteltiin siis sitä, miten Suomen sotien kollektiivisesta muistosta ammennettujen tarinalinjojen avulla valtiotoimijoille luodaan asemia Ukrainan sodan kontekstissa. Tässä vaiheessa analyysi oli

enemmän teorialähtöistä ja huomio keskittyi asemointiteorian työkaluja käyttäen siihen, millaisia identiteettejä, oikeuksia, velvollisuuksia, attribuutteja ja kategorisointeja poliitikot liittävät eri valtioihin. Tarinalinjojen avulla tehtyä valtiotoimijoiden asemointia eritellään samoin seuraavissa kappaleissa. Ennen tarkempaa tulkintojen, tarinalinjojen ja asemoinnin tarkastelua käsitellään kappaleessa 5.1 ensin yleisiä havaintoja aineistosta.

5.1 Suomen sodat yleisesti poliitikkojen puheissa

Alkuun on tehtävä yleinen huomautus siitä, miten kollektiiviseen muistiin vetoaminen toimii poliittisessa puheessa. On huomattava, miten jo yksinkertainen ja pintapuolinen viittaus puheessa esimerkiksi talvisotaan saattaa herättää ja aktivoida kuulijakunnan kollektiivisen muistin. Muistiyhteisöön kuuluvalle ei tarvitse selittää, mitä talvisota merkitsee, sillä hän ymmärtää sen jo kuulumalla kyseiseen muistiyhteisöön. Näin ollen Ukrainan sodan kontekstissa vetoaminen esimerkiksi ”Suomen omiin historiallisiin kokemuksiin” saa kuulijan ajatukset tiettyyn asentoon ja tuo puheen taustalle laajemman, näihin kokemuksiin liittyvän kollektiivisen muistin.

Tärkeä yleinen huomio aineistosta on se, että monet johtavat suomalaispoliitikot ilmaisevat puheissaan, että talvisota on keskeinen osa suomalaista kollektiivista muistia ja kansallista identiteettiä. He siis tunnistavat itse aiheen tärkeyden, ja heidän voidaan olettaa käsittävän, että siihen viittaamalla tai analogioita rakentamalla voidaan luoda laajasti kansalaisiin vaikuttavaa ja vetoavaa poliittista viestintää. Esimerkiksi pääministeri Sanna Marin ilmaisi asian suoraan kiittäessään veteraanijärjestöjen työtä kansallisen veteraanipäivän juhlassa 27. huhtikuuta 2022: ”Sodan kokeneen sukupolven perintö on olennainen osa kulttuuriperintöämme ja kansallista identiteettiämme.” (Marin, 2022b). Samoin puolustusministeri Antti Häkkänen kuvasi kolumnissaan marraskuussa 2023 talvisodan muokanneen ”suomalaiskansallista identiteettiä” (Häkkänen, 2023a). Nämä havainnot perustelevat tutkielman aiheen valintaa ja perehtymistä talvisota-analogian poliittiseen käyttöön.

Aineistosta käy myös ilmi, että Venäjän hyökkäyksen katsotaan koskettaneen tätä kollektiivista muistia ja kansallista identiteettiä. Presidentti Sauli Niinistö kuvasi puheessaan Etelä-Afrikan kansainvälisten suhteiden instituutissa Johannesburgissa huhtikuussa 2023, miten sodan ”syvät jäljet” eivät olleet kadonneet suomalaisesta yhteiskunnasta, vaikka Venäjän kanssa oli tultu toimeen jo pitkään. Niinistö kertoi yleisölle, että ”historialliset muistikuvamme palasivat mieleen”, kun Venäjä aloitti hyökkäyksensä.

(Niinistö, 2023a.) Myös toisessa puheessaan, Washingtonin osavaltion senaatin ja edustajainhuoneen yhteisistunnossa Washington State Capitolissa maaliskuussa 2023, presidentti Niinistö toteaa sodan tuoneen ”mukanaan oman historiamme kaikuja”. Niinistön mukaan ”[s]e herätti kollektiivisen muistimme” (Niinistö, 2023b).

Samankaltaisia ajatuksia kuultiin puolustusministeri Mikko Savolalta Tammisunnuntain juhlassa Vaasassa tammikuussa 2023: ”Suomalaiset kantavat yhä sisällään niin vapaussodan, kuin talvi- ja jatkosodankin muistoja. Sanattomatkin muistot periytyvät.” (Savola, 2023.) Myös elinkeinoministeri Mika Lintilä viittasi Ukrainan tapahtumien tuoneen monille pintaan kivuliaita muistoja Suomen historiasta: ”Suomalaisena, ja Suomelle, viime aikojen tapahtumat ovat monella tavalla kivuliaita. Meillä on hyvin muistissa tapahtumat toisen maailmansodan aikana.” (Lintilä, 2022.)

Yleisesti Suomen sotien ja etenkin talvisodan muistojen ja kokemusten katsotaan selittävän Ukrainaa ja ukrainalaisia kohtaan koettua solidaarisuutta ja myötätuntoa. Esimerkiksi Ville Tavio kuvaili joulukuussa 2023 Suomen omien historiallisten kokemusten olevan syy suomalaisen yhteiskunnan laajalle solidaarisuudelle Ukrainaa kohtaan (Tavio, 2023). Tähän tunteeseen pohjaa myös Suomen laaja aseellinen, humanitaarinen, taloudellinen ja poliittinen tuki Ukrainalle. Näin totesi esimerkiksi valtiovarainministeri Annika Saarikko ulko- ja turvallisuuspoliittisessa linjapuheessaan Paasikivi-seuran kokouksessa joulukuussa 2022: ”Suomen tuki Ukrainalle on ollut järkkymätön. Tälle meillä on suomalaisten vahva hyväksyntä, joka kumpuaa historiallisesta muistista.” (Saarikko, 2022b.)

Edellisten esimerkkien perusteella voidaan havaita, että Suomen poliittisen johdon puheet asemoivat Suomea vahvasti Ukrainan tukijaksi. Asemointiteoriassa voitaisiin tarkastella puheaktien lisäksi myös muita toimia, jotka asemoivat toimijoita ja joilla toimijat toteuttavat omaa asemaansa. Tässä gradussa keskitytään puheakteissa tapahtuvaan asemointiin, mutta on todettava, että Suomen aineellinen tuki Ukrainalle on ollut merkittävää. Suomi on bruttokansantuotteeseen suhteutettuna Ukrainan viidenneksi suurin tukija, heti Baltian maiden sekä Tanskan jälkeen (Trebesch ym., 2023). Tämä osaltaan tukee puheakteissa luotua Suomen tukija-asemaa.

Ylipäätään aineistossa ei ole havaittavissa muistamiseen liittyviä ristiriitaisuuksia, saati konflikteja. Kuten aiemmin on esitelty, muisti on sosiaalisen ulottuvuutensa takia poliittista ja siten myös usein kiistanalaista. On myös mainittu, että kaikki ryhmät muodostavat oman kollektiivisen muistinsa. Voidaankin ajatella, että yhteiskunnan sisältämissä erilaisissa

muistiyhteisöissä sekä niiden välillä olisi muistamiseen liittyviä eroja ja siten konflikteja (Berenskötter, 2023, s. 26–27). Erilaiset ”vastamuistot” voivat kyseenalaistaa virallisia muistamisen tapoja ja merkityksenantoja ja tehdä muistista kiistanalaisen kysymyksen (Misztal, 2003, s. 65–66). Muistikonfliktien poissaoloa käsitellään lisää kappaleessa 7.

Siirrytään seuraavaksi tarkastelemaan aineistosta löytyneitä talvisodan tulkintoja, niistä johdettuja tarinalinjoja ja niiden avulla tehtyjä valtiotoimijoiden asemointeja.

5.2 Kansakunnan taistelu itsenäisyydestä

Aineistossa useimmiten toistuva ja keskeisin tulkinta Suomen sodista ja etenkin talvisodasta esittää sodat kamppailuna Suomen valtiollisen itsenäisyyden puolesta. Itsenäisyyden korostuminen ei ole yllätys, kun muistetaan aikaisemmin esiteltyjen Kinnusen ja Jokisipilän sekä Torstin havainnot. Sodat saavat Kinnusen ja Jokisipilän (2012) mukaan nykyään vallitsevassa uuspatrioottisessa tulkinnassa merkityksen kansakunnan todellisena eksistentiaalisena hetkenä, jossa turvattiin Suomen itsenäisyys (s. 435–436). Samoin Torsti (2012) osoittaa, miten suomalaiset pitävät itsenäisyyttä erittäin tärkeänä arvona (s. 92–93). Nämä huomiot tukevat aineistosta tehtyjä havaintoja.

Suomen poliittinen johto pohjaa tulkintansa talvisodasta siis tähän kollektiivisen muistin perusytimeen. Poliitikkojen puheissa talvisodan perusmerkitys on Suomen itsenäisyyden puolustaminen tilanteessa, jossa pienempi ja heikompi Suomi kamppaili ylivoimaisen Neuvostoliiton hyökkäystä vastaan. Sodan yhdistämän kansan tahdon voimalla Suomi onnistui torjumaan hyökkäyksen ja säilyttämään itsenäisyytensä. Tulkinnassa nojataan tietenkin ajatukseen valtioiden oikeudesta olemassaoloon ja itsepuolustukseen: yritykset riistää itsenäisyys väkivalloin oikeuttavat puolustautumisen. Itsenäisyyteen liitetään puheissa myös läheisesti tai lähes synonyymisesti valtiollinen olemassaolo, suvereenius sekä alueellinen koskemattomuus, joita valtioilla on myös oikeus puolustaa.

Suomen poliittisen johdon puheissa tämä talvisodan tulkinta kulkee käsi kädessä Ukrainan sodan tulkitsemisen kanssa, sillä Ukrainan puolustussotaa Venäjää vastaan verrataan suoraan Suomen talvisotaan. Suomen poliittinen johto näkee Ukrainan puolustavan oikeutetusti itsenäisyyttään aivan kuten Suomi talvisodassa. Esimerkiksi pääministeri Marin viittasi puheenvuorossaan eduskunnan ajankohtaiskeskustelussa maaliskuussa 2022 talvisotaan ja sanoi: ”Mekin taistelimme itsenäisyytemme puolesta ja nyt samassa tilanteessa ovat Ukrainan kansalaiset.” (Marin, 2022a.) Presidentti Alexander Stubb teki

samanlaisen suoran vertauksen uudenvuodenpuheessaan 1.1.2025: ”Ukraina taistelee itsenäisyydestään, itsemääräämisoikeudestaan ja alueellisesta koskemattomuudestaan, niin kuin Suomikin talvi- ja jatkosodassa.” (Stubb, 2025b.)

Yksi toistuva piirre tulkinnassa on ajatus kansakunnan yhtenäisyydestä sota-aikana: juuri kansan yhtenäisyys mahdollisti itsenäisyyden menestyksekkään puolustamisen. Sama pätee analogisesti myös Ukrainaan. Esimerkiksi presidentti Niinistö totesi uudenvuodenpuheessaan 1.1.2023 Venäjän tehneen virhearvion kuvitellessaan kukistavansa Ukrainan nopeasti:

> Väistämättä mieleen nousee samankaltaisuus talvisotamme kanssa, kun Neuvostoliitto oletti marssivansa Helsinkiin kahdessa viikossa. Autoritaarisesti hallitun maan johtajat, Stalin ja Putin, eivät osanneet tunnistaa oleellista tekijää. Sitä, että vapaassa maassa yksilöillä on tahtoa ja vakaumusta. Ja että yhdessä toimiva kansa on valtava voima. (Niinistö, 2023c)

Sodan seurauksena yhdistyneen kansa teema teema oli esillä myös puolustusministeri Antti Häkkäsen marraskuussa 2023 julkaistussa kolumnissa. Häkkänen kuvaa ensinnäkin, miten ”Venäjän hyökkäys Ukrainassa on tuonut monelle mieleen talvisodan”, kun ”[s]otilaallisesti ylivertainen Venäjä hyökkäsi rikollisesti ja julmasti pienemmän ja sotilaallisesti selkeästi heikomman naapurinsa alueelle.” Häkkänen näkee yhtenäisyyksiä myös siinä, miten ”Ukrainassa, kuten 84 vuotta sitten Suomessakin, jakautunut ja riitainen kansa yhdistyi yhteistä vihollista vastaan ja kykeni torjumaan hyökkääjän.” (Häkkänen, 2023a.)

Tällaisten tulkintojen voidaan katsoa kuuluvan uuspatrioottisen tulkinnan piiriin, sillä niissä sotaan yhdistetään positiivinen ja romantisoitu ajatus hyökkääjän armoille jätetystä kansasta, joka yhdistyy sodan seurauksena. Yhtenäisyyttä voidaan kuvata myös viittaamalla niin kutsuttuun talvisodan henkeen. Esimerkiksi puolustusministeri Antti Kaikkonen väitti puheessaan kansallisena veteraanipäivänä 27. huhtikuuta 2022 myyttisen talvisodan hengen heränneen nyt myös Ukrainassa:

> Suomessa 82 vuotta sitten talvisota yhdisti Suomen kansan ylivoimaiselta näyttänyttä vihollista vastaan. Suomalaiset kaikista yhteiskunnan eri kerroksista astuivat palvelukseen torjuakseen maahan kohdistuvan hyökkäyksen ja lunastaakseen taistellen maamme itsenäisyyden. / Syntyi ”talvisodan henki”, joka vielä tänä päivänäkin on vahvan maanpuolustustahtomme perusta. / Tätä henkeä meidän on syytä vaalia. Samankaltainen henki on syntynyt myös Ukrainassa Venäjän hyökkäyksen johdosta. (Kaikkonen, 2022a)

Näiden menneisyyden tulkintojen ja merkityksenantojen perusteella alkaa hahmottua selkeä tarinalinja: yhtenäisen kansakunnan ja suvereenin valtion puolustustaistelu

itsenäisyytensä puolesta on oikeutettua ja urheaa. Sen lisäksi Suomen omista kokemuksista ammentava tarinalinja synnyttää myös myötätuntoa puolustautujaa kohtaan ja siten velvoitteen toimia ja auttaa. Esimerkiksi ministeri Häkkänen painotti eduskunnan täysistunnossa helmikuussa 2024 Suomen sitoutuvan Ukrainan tukemiseen ”niin pitkään kuin se on tarpeen”. Ukrainan tukemisesta puhuessaan ministeri vetosi maiden kohtalontoveruuteen seuraavasti:

> Ukrainan asiasta on tullut meidän asiamme.[1] Suomi ja suomalaiset kokivat aikanaan sen mitä Ukraina ja ukrainalaiset joutuvat nyt läpikäymään. / Tiedämme mitä on taistella olemassaolon ja valtiollisen itsenäisyytemme puolesta. (Häkkänen, 2024)

Tarinalinjassa vaikuttaa myös toisenlainen talvisodasta peräisin oleva muisto. Puheissa on viittauksia siihen, miten Suomi jäi verrattain yksin Neuvostoliiton hyökkäyksen armoille. Esimerkiksi puolustusministeri Savola muistutti, miten Suomi kyllä sai apua talvisodassa länsimaista ja etenkin Ruotsista, mutta kuinka ”[t]uo kansainvälinen apu jäi meidän tarpeisiimme kuitenkin liian vähäiseksi.” (Savola, 2023.) Yksinjäämisen kokemus toimii opetuksena: toisin kuin Suomi talvisodassa, itsenäisyyttään puolustava Ukraina ei saa jäädä nyt yksin. Ministeri Savola vetosikin puheessaan, ettemme ”- - saa nyt väsyä, emme saa turtua, emmekä saa unohtaa. Ukraina tarvitsee edelleen monenlaista apua. Olemme tässä työssä mukana, koska se on oikein.”

Tarkastellaan seuraavaksi sitä, miten tarinalinja toimii Suomen poliittisen johdon asemoidessa valtiotoimijoita nykykontekstissa. Tarinalinja asemoi Suomen solidaarisuutta ja empatiaa tuntevaksi toimijaksi, sillä Suomi on kokenut omassa menneisyydessään saman kuin Ukraina nyt. Tämä läheinen myötäeläminen ja samaistuminen muodostavat vahvan moraalisen velvoitteen Suomelle toimia omiin kokemuksiinsa pohjaten oikein ja tukea Ukrainaa vahvasti. Muisto yksinjäämisestä talvisodassa velvoittaa Suomea edelleen vahvemmin pitämään huolen siitä, ettei Ukraina jää vaikeassa tilanteessa yksin.

Tarinalinja asemoi Ukrainan vastavuoroisesti käymään nyt omaa ”talvisotaansa”, itsenäisyyskamppailuaan Venäjän aggressiota vastaan. Näin Ukraina vertautuu suoraan Suomeen talvisodassa: kuten Suomessa aikoinaan, nyt Ukrainassa kansa on yhdistynyt sodan seurauksena yhteistä vihollista vastaan ja puolustaa urheasti oikeuksiaan. Ukrainan

[1] Lausahdus ”Ukrainan asia on meidän” toistuu aineistossa useasti. Tämän voidaan katsoa viittaavan ruotsalaiseen sanontaan ”Finlands sak är vår sak”. Lause oli alun perin kirjan nimi, josta kehittyi myöhemmin motto, jonka avulla Ruotsissa kampanjoitiin vapaaehtoisia sotilaita ja muuta apua talvisotaa käyvään Suomeen.

asema ja tarinalinja luovat sille oikeuden tuen ja avun saamiseen, jotta se voisi pitää kiinni muista oikeuksistaan – siis oikeudestaan itsenäisyyteen, suvereeniuteen ja alueelliseen koskemattomuuteen.

Venäjän asemointi rakentuu vastakohtana Ukrainalle ja Suomelle. Sen toimet tuomitaan puheissa rikollisina ja julmina, ja niiden nähdään olevan räikeässä ristiriidassa kansainvälisen oikeuden ja moraalisten arvojen kanssa. Venäjä siis asemoituu laittomalla hyökkäyksellään oikeuksien riistäjäksi, joka pyrkii toimillaan kiistämään muiden valtioiden vapauden ja suvereeniuden. Venäjä on syyllinen Ukrainan – ja aiemmin Suomen – oikeuksien eväämiseen, ja siksi sillä olisi velvollisuus lopettaa sotatoimet, jotta muiden oikeudet voisivat toteutua. Lisäksi Venäjä asemoidaan toimiensa takia kansainvälisen yhteisön hylkäämäksi. Esimerkiksi pääministeri Marin totesi keväällä 2022, ettei Venäjällä ole Valko-Venäjää lukuun ottamatta ystäviä Euroopassa (Marin, 2022a).

Kansainvälinen yhteisö ja etenkin Euroopan unioni asemoidaan sitä vastoin yhtenäiseksi. Pääministeri Marin kuvaa puheessaan, miten unioni reagoi nopeasti ja päättäväisesti Venäjän hyökkäykseen ja ”tukee vankasti Ukrainan itsenäisyyttä, itsemääräämisoikeutta ja alueellista koskemattomuutta” (Marin, 2022a). Noin kuukautta myöhemmin Marin totesi, miten ”[k]ansainvälisen yhteisön yhtenäisyys ja yksituumaisuus Venäjän toimien tuomitsemisessa - sekä avun antamisessa Ukrainalle - on antanut toivoa.” (Marin, 2022b.) Myös esimerkiksi presidentti Niinistö puhui uudenvuodenpuheessaan 2023 siitä, miten Venäjän sotatoimet on tuomittu ”kansainvälisen politiikan näyttämöillä moneen kertaan” ja kuinka eurooppalainen ja läntinen myötätunto Ukrainaa kohtaan ei ole ohimenevää vaan aitoa ja syvää. (Niinistö, 2023c). Niinistö vakuuttaakin, että ”[t]ransatlanttinen yhteisö seisoo Ukrainan rinnalla vahvana ja yhtenäisenä.” (Niinistö, 2023b.) Kansainvälisellä yhteisöllä olisi puheiden perusteella siis velvollisuus toimia Ukrainan puolesta ja Venäjää vastaan ja vaatia sitä lopettamaan sotatoimensa.

5.3 Taistelu arvoista ja maailmanjärjestyksestä

Itsenäisyyden lisäksi aineistossa puhutaan myös muista arvoista, joiden puolesta Suomi taisteli toisen maailmansodan aikaan käymissään sodissa. Puheissa käsitellään lisäksi paljon myös maailmanjärjestykseen liittyviä asioita talvisodan muistojen kautta. Tässä tulkinnassa sodat näyttäytyvätkin toisilleen vastakkaisten arvojen ja maailmanjärjestyksen kamppailuna. Suomen katsotaan puolustaneen sodissaan eurooppalaisia arvoja, kuten vapautta, demokratiaa ja sivistystä sekä sääntöpohjaista maailmanjärjestystä. Suomi on

perustanut politiikkansa näiden arvojen varaan myöhemmin ja pyrkinyt rakentamaan toivomaansa maailmanjärjestystä. Nykytilanteessa Suomi katsoo Ukrainan tukemisen arvokkaaksi, sillä sen katsotaan edustavan ja puolustavan samoja arvoja ja maailmanjärjestystä kuin Suomen.

Tarkastellaan nyt tätä Suomen sotien tulkintaa aineiston perusteella. Puolustusministeri Savola viittaa puheessaan Suomen ja Ukrainan rooliin läntisten arvojen puolustajina Venäjää vastaan. Savola lainaa puheessaan Mannerheimin päiväkäskystä, jossa sota-ajan ylipäällikkö kirjoitti Suomella olevan ”historiallinen tehtävä, jonka me edelleen täytämme: länsimaisen sivistyksen suojaaminen”. Savola katsoo Ukrainan toteuttavan tuota tehtävää nyt sodassaan Venäjää vastaan: ”Ukraina puolustaa sääntöihin ja kansainväliseen oikeuteen perustuvaa järjestelmää. Samaa, jota Suomi on kaikki nämä vuosikymmenet rakentanut ja puolustanut. Ukrainan asia on meidän asiamme.” (Savola, 2023.)

Eurooppa- ja omistajaohjausministeri Tytti Tuppurainen puhui samankaltaisista teemoista Eurooppa-päivänä toukokuussa 2023. Tuppuraisen mukaan Ukraina puolustaa ”yhteisiä eurooppalaisia arvoja ja kansainvälistä lakia” sekä ”sellaista maailmaa, jossa suvereeniin valtioon ei kajota suuremman oikeudella.” Samassa yhteydessä ministeri Tuppurainen totesi suomalaisten myötäelävän vahvasti ukrainalaisten tilannetta, sillä jokaisella suomalaisella ”on perittynä muisto siitä, millaista on joutua suuren naapurin ahdistamaksi”. (Tuppurainen, 2023.) Monissa puheissa mainitaankin, miten Suomella on menneisyydessään kokemuksia suurvallan naapurina olemisesta. Esimerkiksi ulkoministeri Elina Valtonen vetosi tähän kokemukseen eduskunnassa marraskuussa 2024:

> Meillä suomalaisilla on oma historiallinen kokemuksemme siitä, kun suuret maat sopivat pienten maiden kohtalosta näiltä kysymättä. Sellaista toimintatapaa emme voi hyväksyä. Juuri sen estämiseksi kansainvälinen sopimusjärjestelmä luotiin. Ei enää vahvimman, julmimman ja härskeimmän valtaa, vaan ihmisille omaa päätösvaltaa ja rauhaa, jota suojaavat yhteiset sopimukset.” (Valtonen, 2024)

Myös presidentti Niinistö puhui aiheesta viitatessaan vaikutuspiirien paluuseen Putinin vaatiessa Naton itälaajentumisen loppumista. Niinistö kuvaili tilannetta: ”- - kun Venäjän presidentti vaati, ettei Nato saa laajentua itään, me Suomessa tiesimme, mistä siinä oli kyse. Hän yritti palauttaa vaikutuspiirit. Tällä tavoin hän halusi rajoittaa myös meidän oikeuttamme valita omat liittolaisemme. Tähän emme voineet suostua.” (Niinistö, 2023b.) Tässä Niinistö viittaa sotien jälkeiseen kylmän sodan aikaan, jolloin Suomi tasapainoili Neuvostoliiton kanssa pyrkien pitämään hyvät suhteet itänaapuriinsa. Tämän

ulkopoliittisen realiteetin takia Suomen oikeus valita omat liittolaiset olivat Niinistön tulkinnan mukaan rajalliset.

Myös presidentti Stubb viittasi Suomen neutraaliin asemaan kylmän sodan aikana puhuessaan Ukrainan tukemista koskevassa huippukokouksessa Kiovassa 24. helmikuuta 2025. Stubb vaati puheessaan Ukrainan pystyvän pitämään kiinni suvereeniudestaan mahdollisissa rauhanneuvotteluissa, jotta Venäjä ei määrittelisi sen liittolaisuuksia. Stubb vertasi tilannetta sotien jälkeiseen Suomeen: vaikka Suomi kykeni säilyttämään itsenäisyytensä, Suomi menetti Stubbin näkemyksen mukaan Neuvostoliiton kanssa tehdyssä rauhassa suvereeniutensa, sillä ”emme voineet päättää, mihin kerhoihin haluamme liittyä”. Stubb linjaa, että on Ukrainan, EU:n ja Naton asia päättää Ukrainan jäsenyyksistä – ei Venäjän. (Stubb, 2025a.)

Vastakohtana Suomen ja Ukrainan edustamille arvoille ja toivomalle maailmanjärjestykselle toimii puheissa Venäjä. Presidentti Niinistö kuvaa Eurooppaa halkovan ”kahden kokonaan erilaisen maailmankuvan raja”. Niinistön mukaan ”[r]ajan tällä puolen on mahdotonta edes kuvitella, että jonkun kansakunnan mieleen tulisi aloittaa sotiminen”, mutta ”Venäjän puolella rajaa asia on toisin”. Niinistö jatkaa: ”Ero on fundamentaalinen, sillä viime kädessä kyse on ihmisyyden ja elämän kunnioittamisesta.” (Niinistö, 2023c.)

Myös puolustusministeri Häkkänen kuvailee hyvin suorapuheisesti lännen ja Venäjän arvojen vastakohtaisuutta. Häkkänen puhui itsenäisyyspäivän puheessaan vuonna 2023 historiallisesta Venäjästä, joka on jo tsaarien ajoista asti osoittanut olevansa uhka naapureilleen. Tämä historiallinen Venäjä käyttäytyy Häkkäsen mukaan nykypäivänä taas väkivaltaisesti, imperialistisesti ja aggressiivisesti Ukrainaa kohtaan. Häkkänen kuvailee, miten valistuksen ja demokratian kaltaiset eurooppalaiset ihanteet eivät koskaan saapuneet Venäjälle, jossa ”[k]ansalaisyhteiskunnan ja vapauksien sijaan yhteiskunnan aaterakenteessa edelleen painottuvat autoritäärinen ja väkivaltaan perustuva ajattelu”. Häkkäsen mukaan Ukrainan tukemisessa on kyse sen näyttämisestä, ettei väkivalta ja sota saa kannattaa. (Häkkänen, 2023b.)

Näistä tekijöistä muodostuu tarinalinja, joka käsittelee erilaisten arvojen ja maailmanjärjestysten kamppailua Euroopassa. Talvisodan muistoon ja pienen valtion asemaan suurvallan naapurimaana perustuva tarinalinja kertoo, että Venäjä/Neuvostoliitto on edustamiensa arvojen ja edistämänsä maailmanjärjestyksen takia uhka pienille

naapurivaltioilleen. Talvisota ja Ukrainan sota ovat konkreettisia osoituksia tämän suurvallan edustamista vastakkaisista arvoista ja ajamasta maailmanjärjestyksestä. Tarinalinjan mukaan itsenäisillä valtioilla, kuten Suomella ja Ukrainalla, on oikeus valita liittolaisuutensa sekä paikkansa arvoyhteisöissä ja puolustaa niitä. Sodat osoittavat, millaista maailmanjärjestystä suurvaltojen pienemmät naapurimaat haluavat välttää ja miksi. Suomi ja Ukraina toimivat sääntöpohjaisen maailmanjärjestyksen puolesta, sillä Venäjän edustama väkivaltainen voimapolitiikka ja etupiiriajattelu on niille potentiaalisesti kohtalokasta.

Tarinalinjan avulla tehdyssä valtiotoimijoiden asemoinnissa Ukraina vertautuu jälleen analogisesti Suomeen. Se jakaa tietyt eurooppalaiset arvot Suomen ja muiden samanmielisten maiden kanssa. Sodassaan Ukraina puolustaa kyseisiä arvoja koko arvoyhteisön puolesta, kuten Suomi teki talvisodassa. Lisäksi se puolustaa kansainväliseen oikeuteen perustuvaa maailmanjärjestystä, jossa asioita ei ratkota väkivalloin. Näiden asioiden puolesta taisteleminen asemoi Ukrainan vahvasti eurooppalaiseksi: esimerkiksi pääministeri Marin on todennut Ukrainan kuuluvan ”eurooppalaiseen perheeseemme” (Marin, 2022a). Ukrainalla on tarinalinjan perusteella oikeus lähentyä Euroopan ja lännen kanssa sekä muodostaa liittoumia niiden kanssa niin halutessaan. Vastavuoroisesti läntisellä yhteisöllä on velvollisuus tukea Ukrainaa pyrkimyksissään, sillä se puolustaa arvoyhteisöä muiden puolesta. Euroopan unionilla ja Natolla on myös oikeus valita, haluavatko ne hyväksyä Ukrainan mukaan yhteisöihinsä – Venäjällä tätä oikeutta ei ole. (Stubb, 2025a.)

Suomi asemoidaan Ukrainan arvoliittolaiseksi, joka on aikoinaan puolustanut samoja eurooppalaisia arvoja kuin Ukraina puolustaa nyt. Muutenkin Suomi jakaa Ukrainan toiveen sääntöpohjaisesta maailmanjärjestyksestä, jossa suurvaltojen pienet naapurit voivat tehdä itse omat ulko- ja turvallisuuspoliittiset valintansa ilman väkivallan uhkaa. Nykytilannetta peilataan puheissa Suomen kokemukseen, jossa Suomi ei pystynyt ennen Neuvostoliiton hajoamista valitsemaan täysin itse omaa viiteryhmäänsä ja esimerkiksi liittymään Euroopan unioniin. Tässäkin asiassa Suomi kokee solidaarisuutta Ukrainaa kohtaan ja haluaa, että Ukraina pystyy valitsemaan itse viiteryhmänsä. Suomi onkin tukenut Ukrainan EU- ja Nato-jäsenyyttä vahvasti. Esimerkiksi presidentti Stubb osoitti puheessaan Kiovassa helmikuussa 2025 uskovansa, että ”tulemme näkemään eurooppalaisen Ukrainan - - Natossa”. (Stubb, 2025a.)

Venäjä asemoituu puheissa jälleen vastakohtaiseksi toiseksi. Venäjä näyttäytyy toimijana, joka edustaa Suomen, Ukrainan ja läntisen yhteisön jakamien arvojen vastakohtaa: se on aggressiivinen, väkivaltainen, imperialistinen ja autoritäärinen. Tämä sotaisa maailmankuva ei kunnioita ihmisyyttä tai elämää. Sen toimet perustuvat vahvimman valtaan toimia tahtonsa mukaan ja näin ollen vastustaa sääntöpohjaista maailmanjärjestystä. Vastakohtaisuutensa takia Venäjää ja sen toimia on vastustettava. Eurooppalaisen ja läntisen arvoyhteisön ei tule hyväksyä Venäjän tavoitteita palata vaikutuspiirien ja voimapolitiikan maailmaan.

5.4 Uhri- ja selviytyjäkertomus

Kolmas tapa tulkita Suomen menneisyyttä sodissa ja niiden jälkeen on muodostaa siitä eräänlainen uhri- ja selviytyjäkertomus. Tässä kertomuksessa Suomi näyttäytyy uhrina, joka joutui provosoimattoman hyökkäyksen kohteeksi ja kärsi sodissa suuria menetyksiä ja jonka kansa joutui käymään läpi vaikeita vaiheita. Suomi on kuitenkin selviytyjä, joka ei pelkästään onnistunut torjumaan vihollisen hyökkäystä ja säilyttämään itsenäisyyttään, vaan pystyi myös kehittymään traagisista ja raskaista vaiheistaan huolimatta myöhemmin demokraattiseksi ja menestyneeksi pohjoismaiseksi hyvinvointivaltioksi.

Kyseinen kertomus on hyvin esillä presidentti Stubbin kansallisena veteraanipäivänä huhtikuussa 2024 pitämässään puheessa. Stubb muistuttaa kuulijoita siitä, ettei nykypäivän Suomen hyvinvointia saisi ottaa itsestään selvänä asiana vaan olisi muistettava pitkä polku, ”joka on johdattanut kansakuntamme tähän päivään”. Kiitollisuus Suomen menestyksestä kuuluu Stubbin mukaan veteraanisukupolvelle, joka onnistui paitsi uhrautuvaisesti taistellen säilyttämään Suomen itsenäisyyden myös jälleenrakentamaan maan sotien jälkeen. Heidän uhrauksiensa ja sitkeän työn takia Suomesta tuli se pohjoismainen hyvinvointivaltio, joka se nykyään on. (Stubb, 2024.)

Myös valtiovarainministeri Annika Saarikko puhui sodan traumaattisesta puolesta keskustan puoluevaltuuston kokouksessa marraskuussa 2022 kertoen kuitenkin samalla suomalaista selviytymistarinaa. Saarikko viittaa Ukrainan tapahtumiin ja sanoo suomalaisten tietävän, ”miten pitkän varjon sota sukupolviin jättää”. Vaikka sotien jälkeen sen kauhut olivat edelleen ihmisten mielissä, keskityttiin maan jälleenrakennukseen, evakkojen integroimiseen sekä sotakorvauksien maksamiseen. Haasteista huolimatta ”tulevaisuudenusko oli kova” ja Saarikon mukaan ”[v]ain muutamassa vuosikymmenessä,

maailmanhistorian mittakaavassa ainutlaatuisella tavalla rakentui hyvinvointiyhteiskunta nimeltä Suomi, jonka kansasta tuli maailman onnellisin.” (Saarikko, 2022c.)

Samanlainen kertomus oli läsnä itsenäisyyspäivänä 2023 puolustusministeri Häkkäsen kuvatessa Suomen selviytymistarinaa ”vaarojen karikoista menestyksen huipulle”. Häkkänen kuvaa sitä, miten suomalaisten oli kestettävä itsenäisyytensä säilyttämiseksi sodan kauhuja, kuten pommituksia, torjuntataisteluita ja suuria tappioita. Hän näkee Neuvostoliiton yllättävässä hyökkäyksessä ja sodan totaalisuudessa yhtymäkohtia Ukrainan tilanteeseen nykyään. Suomen sotien jälkeen jouduttiin vielä jälleenrakentamaan maa, maksamaan sotakorvaukset ja elämään periytyvien traumojen kanssa. Tästä kaikesta huolimatta Suomi on Häkkäsen mukaan tehnyt hienon nousun ”vapauden ja itsenäisyyden turvin” ja seisoo nyt ”ylpeänä vauraiden sivistyskansojen joukossa - - [e]simerkillisenä pohjoismaisena hyvinvointiyhteiskuntana ja oikeusvaltiona.” (Häkkänen, 2023b.)

Pääministeri Marin tulkitsi puheessaan kansallisena veteraanipäivänä 2022 menneisyyttä samanlaisella tavalla. Marin viittasi suomalaisten uhriasemaan talvisodassa lainaamalla Mannerheimin päiväkäskyä puhutellessaan paikallaolevia veteraaneja ja lottia: ”Te ette ole tahtoneet sotaa, te rakastitte rauhaa, työtä ja kehitystä, mutta teidät pakotettiin taisteluun.” Marin korostaa kuitenkin selviytymistä ja jälleenrakennusta muistuttamalla, että ”[t]eidän sukupolvenne rakensivat sotien jälkeen sen vakaan ja vauraan Suomen, jonka me tänä päivänä tunnemme”. Lopuksi Marin kiittää veteraanisukupolvea uhrauksista ”itsenäisen, demokraattisen ja vapaan Suomen eteen” ja velvoittaa nuoremmat sukupolvet osoittamaan kunnioitusta ”pitämällä huolta yhteiskunnastamme ja sen arvoista”. Marin viittaa puheessaan myös ukrainalaisiin, jotka nyt joutuvat puolestaan tahtomattaan sotaan ja joilta viedään oikeus ”rauhaan, työhön ja kehitykseen.” (Marin, 2022b.)

Näistä tulkinnoista muodostuu selvä tarinalinja, jossa vääryyttä kokenut uhri voi sekä selviytyä, jos se on valmis uhrauksiin, että nousta myöhempään kukoistukseen. Ukrainan tilanne vertautuu Suomen historiaan, ja Ukrainan sota toimiikin suomalaisille muistutuksena siitä, mitä Suomi on itse käynyt läpi. Itsenäisyyttä ja hyvinvointia ei saa ottaa itsestäänselvyytenä, vaan on muistettava, miten se ansaittiin ja rakennettiin.

Tarinalinjan avulla Suomi asemoidaan nykykontekstissa Ukrainan tilanteen tuntevaksi selviytyjäksi ja menestyjäksi. Suomen oma uhri- ja selviytyjätarina luo velvollisuuden Ukrainan tukemiseen ja perustelee sitä. Ukrainan toivotaan selviytyvän ja jatkossa menestyvän. Tästä osoittaa esimerkiksi se, että Suomi ei pelkästään halua tukea Ukrainaa

sodassa vaan on halukas osallistumaan myös jälleenrakennukseen. Esimerkiksi ministeri Tavio on puhunut Suomen roolista Ukrainan jälleenrakentamisessa (Tavio, 2024b; Tavio, 2024a).

Ukraina on nykytilanteessa uhrin asemassa, aivan kuin Suomi aiemmin talvisodassa. Sillä katsotaan olevan oikeus puolustautua, selviytyä ja kehittyä. Suomen selviytymistarina tarjoaa Ukrainalle samaistumiskohteen tai jopa esikuvan: uhraukset voivat johtaa vaikeasta tilanteesta selviytymiseen ja jopa myöhempään kukoistukseen. Tämä oli esillä Sofia Virran puheessa elokuussa 2024. Virta kuvaa, miten sodassaan ”raukkamaisesti toimivaa terroristivaltio Venäjää vastaan” ukrainalaiset saavat toivoa Suomen historiasta ja siitä, miten ”pienempi voi olla vahvempi kunhan se on yhtenäinen ja varma itsestään.” Virta lisää, kuinka ukrainalaisetkin ”haluavat onnistua ja pystyä rakentamaan kaiken sen miten pitkälle Suomi on onnistunut pääsemään.” (Virta, 2024.)

Samalla, kun Ukraina asemoidaan uhriksi, tullaan Venäjä puolestaan määritelleeksi pahantekijäksi. Venäjä aiheuttaa sotatoimillaan ylisukupolvista kärsimystä ukrainalaisille ja materiaalista tuhoa, jonka korjaamisessa tulee kestämään pitkään. Näin Venäjä riistää Ukrainan ja ukrainalaisten oikeutta rauhaan ja kehitykseen; sillä olisikin velvollisuus lopettaa sota ja korvata aiheuttamansa tuho.

5.5 Varautumiskertomus

Neljäs aineistosta tunnistettu tapa tulkita talvisotaa on se, että talvisota osoittaa sotilaallisen varautumisen ja puolustukseen panostamisen tärkeyden. Venäjän naapurimaana Suomi ei voi pitää turvallisuuttaan itsestäänselvyytenä, ja siksi sen on varauduttava puolustautumaan. Jos Suomi ei varustautuisi riittävästi, maa saattaisi joutua yllättäen aggression kohteeksi. Talvisota on alkuperäinen osoitus tästä uhasta, ja Ukrainan sota todistaa ajatuksen todeksi myös nykypäivässä. Tulkinnasta seuraa yksinkertainen tarinalinja: Venäjä on uhka erityisesti pienemmille naapureilleen, ja sitä vastaan on varauduttava. Aineistosta voidaan tunnistaa kaksi varautumisen tapaa: omaan puolustukseen panostaminen ja liittoutuminen.

Käsitellään ensin Suomen omaan puolustukseen panostamista. Keskeinen ajatus on, että Suomen tulee olla varautunut puolustamaan itseään niin uskottavasti, ettei se joutuisi hyökkäyksen kohteeksi. Puolustusministeri Savola ilmaisi asian näin: ”Suomen puolustuksella on yksi päämäärä: varaudumme niin, että emme koskaan enää sotaan

joutuisi. Tämä ajatus on kantanut sotiemme ajasta tähän asti ja on totta myös Naton jäsenenä.” (Savola, 2023.) Saman ajatus on esillä puolustusministeri Kaikkosen puheessa veteraanipäivänä vuonna 2022: ”Panostamalla puolustukseemme nostamme kynnystä sille, ettemme koskaan enää joutuisi sotilaalliseen konfliktiin.” (Kaikkonen, 2022a.)

Talvisota toimii siis opetuksena varautumisen tärkeydestä: varautumisella ja uskottavaan puolustukseen panostamisella voidaan ehkäistä sotaan joutumista. Suomi ei puolustusministeri Häkkäsen mukaan ollut 1930-luvulla varautunut sotaan. Itsenäisyyspäivän puheessaan vuonna 2023 Häkkänen sanoi Suomen valtiojohdolla olleen ”naiivi maailmankuva”, jossa Neuvostoliiton hyökkäykseen ei uskottu. Lopulta hyökkäys tuli yllätyksenä – samoin kuin Häkkäsen mukaan Ukrainalle vuonna 2022. Ukrainan sota toimii nykypäivän opetuksena siitä, että viimeistään nyt ”Euroopan maiden on otettava itseään niskasta kiinni” ja nostettava kylmän sodan aikana liian alas laskettu suojaus takaisin ylös. ”Puolustusbudjetit ja puolustusteollisuus on nostettava turvallisuustilanteen vaatimalle tasolle”, vaatii Häkkänen. (Häkkänen, 2023b.)

Suomen osalta tämä tarkoittaa Häkkäsen visiossa oman maanpuolustuksen, maanpuolustustahdon sekä kansakunnan yhtenäisyyden ylläpitämistä. Myös erilaisilla liittolaisuuksilla, sekä Naton, EU:n että kahdenvälisten sopimusten puitteissa tehdyllä yhteistyöllä, on merkitys turvallisuuden yhtenä pilarina. (2023b.) Puolustusministeriön sivuilla julkaistussa kolumnissaan ministeri Häkkänen ilmaisee tyytyväisyytensä siihen, miten Suomi on panostanut puolustuskykyynsä talvisodan jälkeen rauhallisimpina aikoina. Ministeri kirjoitti asiasta kolumnissaan näin:

> Talvisodan opit sisäistettiin Suomessa hyvin. Suomessa ymmärrettiin, että rauhanaikana laiminlyöty puolustus koituu sodassa pienen kansakunnan kohtaloksi. Sotien jälkeisinä poliittisesti vaikeinakin aikoina kansallista puolustusta pyrittiin kehittämään. Puolustusvoimamme ovatkin juuri nyt tehokkaammat ja paremmin varustetut kuin koskaan. (Häkkänen, 2023a)

Häkkänen jatkaa vetoamalla, että Suomen puolustuksesta pidettäisiin huolta myös tulevaisuudessa, sillä ”[s]e on kunnioitus talvisodan sankarivainajien muistolle ja tärkein panostus tulevien sukupolvien elämälle.” (Häkkänen, 2023a.) Sen lisäksi että varautumista perustellaan talvisodan opeilla, Häkkänen vetoaa myös emotionaalisella tasolla veteraanien uhrausten kunnioittamiseen. Samalla luodaan ylisukupolvista jatkumoa tuleviin sukupolviin: talvisodan muisto jatkuu myös tulevaisuuteen ja ohjaa Suomea varautumaan jatkossakin.

Myös tiede- ja kulttuuriministeri Petri Honkonen ilmaisi itsenäisyyspäivänä 2022 tyytyväisyyttään siihen, että ”olemme Suomessa koko ajan varautuneet myös pahimpaan vaihtoehtoon”. Honkonen jatkaa: ”Suomi on kaikki nämä vuodet pitänyt yllä uskottavaa puolustuskykyä ja valmistautunut torjumaan kaikenlaisia yhteiskunnan elintärkeisiin toimintoihin kohdistuvia uhkia.” Lopuksi ministeri painottaa varautumisen tärkeyttä myös tulevaisuudessa ja toteaa sen luovan luottoa tulevaan: ”Tämä on yhteinen velvollisuutemme vastaisuudessakin. Vaikka Venäjän sotatoimet Ukrainassa ovat järkyttäneet meitä kaikkia, voimme katsoa tulevaisuuteen luottavaisin mielin.” (Honkonen, 2022.)

Merkittävä osa Suomen omaa varautumista on suomalaisten korkea maanpuolustustahto. Sen merkitys nousee puheissa usein esiin yhteydessä talvisodan muistoihin. Esimerkiksi valtiovarainministeri Saarikko sanoi poliittisessa linjapuheessaan keskustan puoluekokouksessa, että suomalaisissa ”elää syvältä tuleva tunne, että Suomi on puolustamisen arvoinen” ja kuinka tuota ”tunnetta kannattelee tietoisuus menneiden sukupolvien uhrauksista”. Veteraanisukupolven uhrausten ansiosta Suomi säilyi itsenäisenä ja pystyi kehittymään siksi puolustamisen arvoiseksi yhteiskunnaksi, joka se on nykypäivänä. (Saarikko, 2022d.)

Myös puolustusministeri Kaikkonen puhuu kiitollisuuden tunteesta, josta suomalaisten korkea maanpuolustustahto kumpuaa:

> Tässä maassa asuu kansa, joka arvostaa vapauttaan ja itsenäisyyttään. / Taustalla vaikuttaa varmasti myös se, että lähes kaikilla meillä on tarinoita siitä, miten omat sukulaiset sotien aikana puolustivat maataan. Ja paljon on meitäkin, joiden juuret ovat rajan taakse jääneessä Karjalassa. / Tämä kaikki kannustaa tekemään oman osansa sukupolvien ketjussa, huolehtimaan isänmaan turvallisuudesta omana aikanaan, omalla paikallaan. / Pohjimmiltaan maanpuolustustahto kumpuaa siitä kokemuksesta, että Suomi on hyvä maa, minulle ja lähimmäiselle. Kuten sanotaan, maailman paras maa meille suomalaisille, puolustamisen arvoinen. (Kaikkonen, 2023)

Tässäkin puheessa luodaan ylisukupolvista kiitollisuuden ja vastuun ketjua. Talvisodan ja Karjalan evakkojen muistot välittyvät sukupolvelta toiselle, ja menneiden sukupolvien uhraukset velvoittavat mukaan nuorempia sukupolvia ottamaan vastuuta vuorollaan.

Ministeri Kaikkonen puhui maanpuolustustahdosta myös suurlähettiläskokouksessa elokuussa 2022. Se on ministerin mukaan ”hyve, jota meidän tulee vaalia ja edelleen vahvistaa”. Kaikkosen mukaan ”[o]mat talvisodan kokemuksemme ja Ukrainan puolustustaistelu osoittavat kuinka keskeinen tekijä koko yhteiskunnan luja tahto puolustaa omaa maata on.” (Kaikkonen, 2022b.)

Samoin presidentti Niinistö puhui Suomen varautumisesta Washingtonissa maaliskuussa 2023: ”Suomi on aina ymmärtänyt, että turvallisuus ei ole itsestäänselvyys. Olemme pitäneet kiinni asevelvollisuudesta ja panostaneet johdonmukaisesti kansalliseen puolustukseemme.” Reilua kuukautta myöhemmin Johannesburgissa pitämässään puheessa Niinistö sanoi Suomen ”hyvien vuosien aikana” investoineen turvallisuuteen ja puolustukseen, mutta Venäjän hyökkäys Ukrainaan ”sai meidät kuitenkin ottamaan vielä yhden askeleen turvallisuutemme lisäämiseksi: eli haimme Nato-jäsenyyttä”. (Niinistö, 26.4.2023.)

Liittoutuminen onkin toinen asia, josta talvisota opettaa. Kuten aiemmin toista tarinalinjaa esiteltäessä mainittiin, on talvisodasta peräisin myös muisto Suomen yksin jäämisestä suurta Neuvostoliittoa vastaan. Tästä muistuttaa jalkaväenkenraali Adolf Ehrnroothin lausahdus ”ei enää koskaan yksin”, johon puolustusministeri Häkkänen viittasi kolumnissaan marraskuussa 2023. Hän kirjoittaa, miten Suomi ei talvisodassa saanut ”lupauksista huolimatta apua muilta länsimailta kuin Ruotsilta”. Tilanne olisi nyt kuitenkin toinen, sillä kuten Häkkänen kirjoittaa, ”[v]iimeinen luku talvisodan opeista, otsikolla ’Ei koskaan enää yksin’, saatiin vihdoin päätökseen 4.4.2023 Suomen liityttyä puolustusliitto Natoon”. (Häkkänen, 2023a.)

Kokemus yksinjäämisestä talvisodan haastavassa tilanteessa loi epäluottamuksen mahdollisissa tulevaisuuden kriiseissä saatavaan tukeen. Siksi tuo kokemus toimii oppina siitä, että Suomen on vahvistettava liittolaisuuksia ja saatava luotettavammat takeet tuesta mahdollisen sodan varalle: Nato-jäsenyys tarjoaa poliitikkojen mukaan nuo takeet. Myös Kokoomuksen puheenjohtaja Petteri Orpo viittaa lausahdukseen juhliessaan puheessaan Suomen Nato-jäsenyyttä 14.5.2022 ja lausuu: ”Nyt me voimme vastata hänelle: herra kenraali, me emme ole enää koskaan yksin!” (Orpo, 2022.)[2]

Nato-jäsenyys onkin puheissa esillä keskeisenä viime aikojen varautumiskeinona. Jäsenyydestä huolimatta Suomen poliittinen johto linjaa, että Suomen puolustuksesta vastaa silti ensi kädessä Suomi itse omine puolustusvoimineen: ”Oma vahva ja itsenäinen puolustus pysyy itsenäisyytemme tärkeimpänä kivijalkana myös jatkossa. Tästä pidämme huolta.” (Orpo, 2022.) Nato-jäsenyys on puolustusministeri Antti Kaikkosen mukaan

[2] Tässä puheessa Orpo käyttää myös toista analogiaa verratessaan Ukrainan sotaa Suomen historiaan: ”Isovihan aikana Venäjän armeija harjoitti Suomessa terroria, jonka kaltaista todistamme tänä päivänä Ukrainassa. Puhelimiimme ilmestyy päivittäin järkyttäviä tietoja ja kuvia Ukrainan kaupungeista, joissa siviilit kohtaavat julmuuksia, joiden kuvittelimme jääneen jo historiaan.” Isovihaan ei muuten viitata aineistossa.

”puolustuksellinen ratkaisu”, jonka tavoite on, ”ettei Pohjolassa enää sotaa nähtäisi”. Tässäkin puheessa painotetaan sitä, että Suomen puolustuksen perusta pysyy samana kuin ennen: Suomea puolustavat siis jatkossakin ensisijaisesti suomalaiset, yleisestä asevelvollisuudesta ja laajasta reservistä pidetään kiinni, sekä korkeaa maanpuolustustahtoa vaalitaan. (Kaikkonen, 2023.)

Vaikka talvisodan jälkeen Suomi on tullut Venäjän kanssa toimeen, varautumisnäkökulmasta Venäjä on osoittanut hyökkäyksellään Ukrainaan, että se on edelleen Suomen merkittävin turvallisuusuhka ja on sitä myös tulevaisuudessa. Esimerkiksi presidentti Stubb totesi uudenvuodenpuheessaan 2025, että vaikka Suomeen ei kohdistu suoraa ulkoista uhkaa, kiitos sekä oman uskottavan puolustuksen että liittolaisuuksien, ei se ”kuitenkaan tarkoita, että Venäjä olisi lakannut olemasta suurin turvallisuusuhkamme. Se on sitä ollut ja tulee sitä valitettavasti olemaan.” (Stubb, 2025b.)

Jos tarkastellaan sitä, millaista asemointia tarinalinjan avulla luodaan, on selvää, että Venäjä asemoidaan uhaksi naapureilleen. Se on aggressiivinen ja arvaamaton ja siten syy muiden varautumiseen ja varautumisen tärkeyteen. Suomelle Venäjän katsotaan olleen aina suurin turvallisuusuhka ja niin on edelleenkin.

Siinä missä Suomi on ymmärtänyt Venäjän uhkan ja pitänyt huolta puolustuksestaan jatkuvasti toisen maailmansodan jälkeen, muiden eurooppalaisten maiden suhteissa Venäjän kanssa on tapahtunut muutoksia kylmän sodan jälkeen. Osa ei nähnyt Venäjää enää uhkana ja vähensi panostuksiaan maanpuolustukseen, kunnes Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan osoitti, ettei Venäjän luoma uhka hävinnyt koskaan. Se on saanut eurooppalaiset valtiot tarkastelemaan omaa turvallisuustilannettaan ja varautumistasoaan sekä muistuttanut velvollisuudesta panostaa puolustukseen. Monet maat ovatkin hyökkäyksen seurauksena panostaneet omaan puolustukseensa. Sen lisäksi keskustelut Euroopan yhteisestä puolustuksesta ovat kiihtyneet sekä Nato laajentunut saadessaan Suomen ja Ruotsin uusiksi jäsenikseen.

Näin suomalaiset poliitikot asemoivat monia Euroopan maita huonosti varautuneiksi, kun taas Suomi asemoidaan hyvin varautuneeksi. Suomella katsotaan Venäjän naapurimaana ja talvisodan kokeneena olevan oikeus varautumiseen ja omaan puolustukseensa panostamiseen. Puolustuksen ja maanpuolustustahdon ylläpito esiintyy puheissa jopa velvollisuutena kansalaisia, tulevia sukupolvia sekä veteraaneja ja heidän uhrauksiaan

kohtaan. Tästä näkökulmasta katsottuna Suomella voi katsoa olleen myös oikeus ja jopa velvollisuus hakeutua Natoon, jotta talvisodan oppi ”ei koskaan yksin” toteutuisi.

Ukraina asemoituu ikään kuin esimerkiksi siitä, että varautuminen kannattaa. Venäjän joukot eivät onnistuneetkaan marssimaan suoraan Kiovaan sodan alussa, vaan Ukraina oli riittävän varautunut hyökkäykseen. Sodan pitkittyessä ukrainalaisten urhea ja yhtenäinen kamppailu osoittaa, kuinka tärkeä asia maanpuolustustahto on osana puolustusta. Ukrainalla on tarinalinjan mukaan oikeus päättää omasta puolustuksestaan ja varautumisestaan, vaikka Venäjä pyrkisi sitä rajoittamaan. Näin linjasi esimerkiksi presidentti Stubb puheessaan Kiovassa helmikuussa 2025 (Stubb, 2025a).

6 Johtopäätökset

Tässä tutkielmassa tarkasteltiin kollektiivista muistia kahdesta näkökulmasta: ensinnäkin politiikan kohteena ja toiseksi politiikan välineenä. Näiden näkökulmien ohjaamana muodostui kaksi tutkimuskysymystä. Ensinnäkin kysyttiin, mitä talvisota merkitsee Suomen poliittisen johdon puheissa Ukrainan sodan kontekstissa. Toiseksi kysyttiin, millaisia asemia ja identiteettejä valtiotoimijat saavat näissä puheissa sekä millaisia piirteitä, oikeuksia ja velvollisuuksia kyseisiin valtioihin liitetään.

Aineistosta tunnistetut tulkinnat ja käsitykset ovat pitkälti linjassa aikaisemman kirjallisuuden kanssa. Yleisesti aineistossa talvi- ja jatkosodan muistaminen ja tulkitseminen korostuu siinä missä Lapin sotaa käsitellään vähemmän. Tämä toki johtuu todennäköisesti siitä, että Ukrainan sodan tapahtumat tuovat puhujille enemmän mieleen talvisodan, mutta havainto korostaa myös sitä, miten Lapin sodalla on pienempi rooli suomalaisessa kollektiivisessa muistissa.

Aineistosta käy myös ilmi, että Suomen poliittisessa johdossa ajatellaan erityisesti talvisodan olevan olennainen osa suomalaista kollektiivista muistia ja kansallista identiteettiä. Poliitikot siis tunnistavat aiheen tärkeyden suomalaisille ja luultavasti ymmärtävät siihen liittyvän poliittisen potentiaalin – sekä politiikan kohteena että politiikan välineenä – erilaisten poliittisten päämäärien saavuttamiseksi. Aihe ei ole siis yhdentekevä, ja muistin politiikan kirjallisuuteen pohjaten voidaan aiheen tutkimista pitää tärkeänä.

Ensimmäinen tutkimuskysymys keskittyi siihen, miten muisti on politiikan kohteena. Suomen poliittisen johdon puheista tunnistettiin neljä erilaista tulkintaa Suomen talvisodasta. Nämä tulkinnat eivät ole toisiaan poissulkevina, vaan ne esiintyvät usein yhdessä ja pikemminkin tukevat toisiaan. Yleisesti tunnistettujen tulkintojen voidaan katsoa kuuluvan niin kutsuttuun uuspatrioottiseen sotien tulkintaan, jossa Suomen sotiin liitetään pääasiassa positiivisia piirteitä. Suomen kansan katsotaan esimerkiksi yhdistyneen yhteisen vihollisen edessä ja sotaponnistelujen seurauksena. Vaikka sotilaallisessa mielessä sodat hävittiin, niistä voidaan puhua torjuntavoittoina tai hyvinä sotina (Kinnunen ja Jokisipilä, 2012, s. 452, 457). Sotiin liittyvät vaikeat ja tätä narratiivia kyseenalaiset seikat, kuten natsi-Saksan kanssa tehty yhteistyö, jäävät puheissa pimentoon.

Aineiston perusteella yleisin tapa ymmärtää talvi- ja jatkosotaa on nähdä ne kamppailuna Suomen itsenäisyydestä. Tämä uuspatrioottinen tulkintatapa korostaa pienen mutta

yhtenäisen kansan yhtenäisyyttä ja oikeutettua puolustustaistelua ylivoimaista hyökkääjää vastaan. Itsenäisyyteen liittyviä keskeisiä asioita ovat suvereniteetti, valtiollinen olemassaolo ja alueellinen koskemattomuus – asioita, joita valtioilla on oikeus puolustaa. Talvisodan henki eli kansallinen yhtenäisyys kriisin hetkellä nostetaan esiin voimavarana, joka mahdollisti itsenäisyyden säilymisen.

Toinen tulkinta talvisodasta on nähdä se taisteluna arvoista ja maailmanjärjestyksestä. Suomen ymmärretään puolustaneen sodissaan eurooppalaisia arvoja ja sääntöpohjaista maailmanjärjestystä. Myöhemmin Suomi on pyrkinyt rakentamaan ja ylläpitämään tuota maailmanjärjestystä, sillä sen etu suurvallan pienenä naapurina on, että asioista sovitaan yhteisesti ja sääntöihin pohjaten eikä väkivalloin tai suurvaltojen kesken. Venäjä näyttäytyy historiallisesti ja nykyisin eurooppalaisten arvojen vastakohtana sekä sääntöpohjaisen maailmanjärjestyksen uhkaajana – väkivaltaisena ja autoritäärisenä toimijana. Näin Suomen sotien muistosta muodostuu kertomus arvojen ja maailmanjärjestysten välisestä konfliktista.

Kolmas aineistosta löytyvä tulkinta sodista ja niiden jälkeisistä tapahtumista, on Suomen uhri- ja selviytyjäkertomus. Puheissa rakennetaan kertomusta Suomesta pienenä kansakuntana, joka joutui kokemaan provosoimattoman hyökkäyksen, kärsimään suuria menetyksiä ja sodan traumoja. Näistä vaikeuksista huolimatta Suomi selviytyi, säilytti itsenäisyytensä ja onnistui kehittymään myöhemmin pohjoismaiseksi hyvinvointivaltioksi. Veteraanisukupolven uhrauksia arvostetaan ja sen tekemää jälleenrakennustyötä kiitetään – Suomen nykyinen vauraus esitetään näiden ponnistelujen tuloksena ja muistutetaan, ettei hyvinvointia tule pitää itsestäänselvyytenä. Tässä tulkintatavassa voidaan huomata, miten Suomen sotiin yhdistetään myös traumaattisia ja kivuliaita asioita, mutta nekin nähdään tietyllä tapaa positiivisessa valossa: uhrauksina yhteisen hyvän ja tulevien sukupolvien puolesta.

Neljäs talvisotaan liitetty tulkinta korostaa varautumisen ja puolustukseen panostamisen merkitystä. Talvisota osoittaa, että Venäjän naapurina Suomi ei voi pitää turvallisuuttaan ja ylipäätään rauhaa itsestäänselvyytenä. Tämän vuoksi Suomen on ylläpidettävä uskottavaa maanpuolustusta sekä kansalaisten korkeaa maanpuolustustahtoa. Poliittisissa puheissa painotetaan niin omaa puolustuskykyä kuin liittoutumisen merkitystä. Talvisodan muistot yksinjäämisestä toimivat opetuksena – ”emme saa jäädä enää koskaan yksin” – ja näin myös perusteluina vuonna 2023 saavutetulle Nato-jäsenyydelle. Puolustuskyvyn ylläpitoon yhdistetään myös tunteisiin vetoavasti veteraanien uhrausten kunnioittaminen:

itsenäisyyden eteen tehtyjä uhrauksia on kunnioitettava ylläpitämällä uskottavaa maanpuolustusta, jotta Suomi säilyisi itsenäisenä myös jatkossa.

Toinen tutkimuskysymys keskittyi puolestaan siihen, miten muisti on politiikan välineenä. Kysymystä lähestyttiin asemointiteoreettisen analyysin keinoin: analyysin ensimmäisessä vaiheessa tunnistetuista tulkinnoista ja merkityksenannoista katsottiin muodostuvan asemoinnin tarinalinjoja. Tarinalinjoilla tarkoitetaan kerronnallisia konventioita, jotka ohjaavat toimijoita tiettyihin asemiin ja niissä toimimista. Analyysissä keskityttiin tarkastelemaan, miten näitä tarinalinjoja käyttämällä suomalaiset poliitikot asemoivat puheissaan valtiotoimijoita Ukrainan sodan kontekstissa ja näin tekevät valtiollista identiteettipolitiikkaa. Yleisesti kaikki neljä tarinalinjaa ohjaavat samankaltaiseen asemointiin ja valtiotoimijoiden välisiin suhteisiin: Suomi ja läntinen yhteisö ovat tuohon yhteisöön kuuluvan Ukrainan puolella, Venäjää vastaan. Tarinalinjojen välillä on erojakin, sillä käytetyn tarinalinjan teema ohjaa Ukrainan sodan tulkintaa ja asemointia.

Suomi asemoidaan yleisesti Ukrainan vahvaksi liittolaiseksi, joka kokee samankaltaisten historiallisten kokemustensa takia sympatiaa ja solidaarisuutta Ukrainaa kohtaan. Näistä historiallisista kokemuksista kumpuaa myös Suomen velvollisuus ja tahto tukea Ukrainaa sen itsenäisyystaistelussa niin pitkään kuin on tarpeen. Suomi asemoituu myös selviytyjäksi ja menestyjäksi: Suomi oli aikoinaan Neuvostoliiton hyökkäyksen uhri, mutta se selviytyi ja onnistui myöhemmin rakentamaan pohjoismaisen hyvinvointivaltion. Näin Suomea asemoidaan myös Ukrainan esikuvaksi. Tiivistäen voidaan sanoa, että Suomen sotien muisto on olennaisena osana mukana, kun poliitikot määrittelevät Suomen nykyistä valtiollista identiteettiä. Suomen historiallisista kokemuksista ja suomalaisten kollektiivisesta muistista ammennetaan nykyhetkessä käsityksiä siitä, millainen maa Suomi on ja miten sen tulisi Ukrainan sodan kontekstissa toimia.

Koska puheissa käytetään Suomen sotia historiallisena analogiana, katsotaan Ukrainan käyvän läpi samaa kuin Suomi kävi läpi toisen maailmansodan aikana: Ukrainan käymä sota nähdään nykypäivän talvisotana. Ukraina nähdään Venäjän hyökkäyksen viattomana uhrina, jolla olisi asemoinnissa oikeus itsenäisyyteensä, suvereeniuteensa ja alueelliseen koskemattomuuteen. Venäjä riistää Ukrainalta oikeuden rauhaan ja normaaliin kehitykseen. Ukraina puolustaa sodassa urheasti ja valmiina uhrauksiin paitsi näitä oikeuksiaan myös laajemmin eurooppalaisia ja läntisiä arvoja sekä sääntöpohjaista, kansainväliseen lakiin perustuvaa maailmanjärjestystä. Ukrainan katsotaankin kuuluvan Eurooppaan sekä edustavan ja puolustavan eurooppalaisia arvoja. Suomen poliittinen johto

tukee Ukrainan liittymistä Euroopan unioniin ja Natoon perustellen asiaa sillä, ettei Ukrainaa saisi jättää samaan vaikeaan tilanteeseen, jossa Suomi tasapainotteli kylmän sodan aikana, vailla suvereeniutta päättää täysin omista asioistaan. Ukrainan valtiollinen identiteetti rakentuu Suomen poliittisen johdon puheissa eräänlaisen positiivisen toiseuden kautta: se on samaistuttava ja myötätuntoa herättävä toinen, joka kuuluu samaan viiteryhmään ja jonka toimet nähdään oikeutettuina sekä tukemisen arvoisina.

Venäjä asemoituu kaikissa tarinalinjoissa puolestaan vastakohtaiseksi ja negatiiviseksi toiseksi. Se on syypää rikolliseen ja julmaan sotaan, joka riistää Ukrainan oikeuksia. Venäjällä katsotaankin olevan velvollisuus lopettaa sota. Venäjän kuvataan käyttäytyneen historian saatossa jatkuvasti aggressiivisesti ja imperialistisesti, sekä sen arvojärjestelmän katsotaan perustuvan erilaisiin ideoihin kuin eurooppalaisen. Venäjän arvot ja toimillaan ajama maailmanjärjestys katsotaan olevan vastakohtaisia niille arvoille ja maailmanjärjestykselle, joita Suomi ja Ukraina edustavat ja toivovat maailmassa vallitsevan. Venäjän ajama voimaan ja etupiireihin perustuva maailmanjärjestelmä olisi vaarallinen Suomen ja Ukrainan kaltaisille Venäjän naapurivaltioille – se riistäisi maiden oikeutta suvereeniuteen päättää omista asioistaan, esimerkiksi lähentymisestä tai liittoutumisesta lännen kanssa. Tämä uhka toteutui aikoinaan talvisodassa ja toteutuu nyt Ukrainan sodassa.

Tähän Venäjän vastakohtaisuuteen ja sen aggressiivisuudellaan ja arvaamattomuudellaan luomaan uhkaan perustuu koko varautumiskertomus-tarinalinja. Venäjän luoman uhan takia Suomi on sodistaan asti panostanut uskottavaan puolustukseen ja pitänyt huolen kansalaistensa korkeasta maanpuolustustahdosta. Talvisodan kokemus yksin jäämisestä ajoi Suomea myös liittymään Natoon. Suomi asemoituukin näin hyvin varautuneeksi valtioksi – toisin kuin monet muut Euroopan maat, joiden katsotaan vähentäneen puolustuskykyään kylmän sodan päätyttyä.

Muuten läntinen maailma ja etenkin Euroopan unioni asemoidaan yhtenäiseksi ja päättäväiseksi joukoksi, joka on tuominnut Venäjän toimet, asettanut pakotteita sitä vastaan sekä tukenut Ukrainaa. Ukrainan tukeminen katsotaan tämän läntisen yhteisön velvollisuudeksi, sillä Ukraina on osa eurooppalaista perhettä ja puolustaa sen edustamia arvoja. Tämä läntinen yhteisö on Suomelle ja Ukrainalle se viiteryhmä, johon ne haluavat kuulua. Ukrainan tilanteessa nousee esiin se, että EU:lla ja Natolla katsotaan olevan oikeus päättää, keitä ne hyväksyvät jäsenikseen – ei Venäjällä.

Analyysin perusteella voidaan todeta, että tutkitussa tapauksessa muisti toimii todella politiikan kohteena ja välineenä. Suomen historiallisia kokemuksia tulkitaan poliitikkojen puheissa tietyllä tavalla, joka luo, uusintaa ja vahvistaa tietynlaista suomalaista kollektiivista muistia. Aineistossa korostuu erityisesti uuspatrioottiseen menneisyyden tulkintaan viittaavat piirteet, jolloin tätä tulkintatapaa vahvistetaan. Vetoaminen suomalaisten kollektiivisiin muistoihin Ukrainan sodan kontekstissa tuo menneisyyden tapahtumat jälleen ajankohtaisiksi – se muistuttaa tietyistä asioista ja ylläpitää niiden paikkaa keskeisenä osana suomalaista kollektiivista muistia. Toisaalta Suomen poliittinen johto käyttää kollektiivista muistia myös välineellisesti hyödykseen puhuessaan Ukrainan sodasta. Suomalaisesta kollektiivisesta muistista etsitään hyödyllisiä merkityssisältöjä, joiden avulla edistetään toivottuja tavoitteita nykytilanteessa. Suomen sotien kollektiiviseen muistiin vedoten Suomea, Ukrainaa, Venäjää ja muita maita asemoidaan ja näin luodaan erilaisia valtiollisia identiteettejä ja muodostetaan suhteita valtioiden välille. Näin poliitikot harjoittavat valtiollista identiteettipolitiikkaa.

Suomalainen poliittinen johto ei pyri varsinaisesti uudistamaan suomalaista kollektiivista muistia, sillä aineistosta löydetyt tulkinnat olivat odotettavissa ja melko perinteisiä. Suomen sotiin liittyvän kollektiivisen muistin välineellinen käyttö on puolestaan mielestäni huomionarvioista. Tapa, jolla suomalainen kollektiivinen muisti on toiminut Ukrainalle osoitetun solidaarisuuden ja tuen takana, on luonut Suomen sotien muistamiseen uudenlaisen piirteen. Suomen käymät sodat eivät ole enää menneisyydessä olevia muistelemisen kohteita, vaan Ukrainan sota toi ne konkreettisella tavalla tähän päivään. Ikään kuin tämä kollektiivinen muisti ei suuntautuisi enää vain sisäänpäin, keskittyen siihen, miten Suomessa muistetaan omaa menneisyyttä tai otetaan sodista oppia varautumisen tärkeydestä, vaan se suuntautuu uudella tavalla ulospäin ja konkretisoituu Ukrainan tukemisessa. Toki sotien muisto on jo aikaisemmin vaikuttanut suomalaisten suhtautumiseen Venäjään, mutta nyt kollektiivisen muistin avulla Ukrainasta muodostuu positiivinen toinen, joka muistuttaa omasta historiasta ja johon samaistutaan niin, että se luo tarpeen merkittäville toimille.

7 Pohdinta

Tässä kappaleessa käsitellään tutkielman tekemisen yhteydessä heränneitä kysymyksiä ja kohdattuja haasteita, jotka liittyivät esimerkiksi tutkielman metodologiaan ja lähestymistapaan. Tämän lisäksi pohditaan mahdollisuuksia aiheesta jatkavalle tutkimukselle.

Asemointiteorian käyttö analyysin metodina herätti tutkimuksen tekemisen aikana pohdintaa sen lisäarvosta tässä tutkielmassa. Erityisesti asemointiteorian keskittyminen oikeuksiin ja velvollisuuksiin tuntui ajoittain kömpelöltä. Kun teoriaan sovellettiin kuitenkin joustavammin oikeuksien ja velvollisuuksien lisäksi myös käyttäen identiteettejä, attribuutteja ja kategorioita, oli asemointiteoreettista analyysiä mielekkäämpää tehdä. Asemointiteorian työkaluja kannattaneekin käyttää soveltaen ja joustavasti, eikä antaa niiden määritellä liikaa analyysin tekemistä.

Sen sijaan asemointiteorian ja kollektiivisen muistin yhdistelmä näyttäytyi toimivana ja teoreettisesti mielekkäänä lähestymistapana. Kollektiivisen muistin käsitykset menneisyydestä tarjosivat puheissa tapahtuvalle asemoinnille tarinalinjan, jonka puitteissa asemoiminen sai kontekstuaalista syvyyttä. Lähestymistapa auttoi ymmärtämään, mistä tapauksessa on kyse: on tarkasteltava ensin menneisyyden tulkintoja ja tarinalinjoja, ennen kuin voidaan ymmärtää kunnolla, miksi toimijoita asemoidaan niin kuin niitä asemoidaan. Näin nämä teoriat täydensivät toisiaan erityisesti siinä, miten menneisyyden muistaminen kytkeytyi puhujien tekemään valtioiden asemointiin ja valtiollisten identiteettien määrittelyyn.

Pohdittavaksi kuitenkin jää, tarjosiko kerätty aineisto riittävästi aineksia valtiollisten identiteettien muodostumisen syvälliseen analyysiin. Asemointiteorian soveltaminen olisi kenties vaatinut laajemman tai toisentyyppisen aineiston, jotta sen tarjoamat analyyttiset työkalut olisivat päässeet täysimääräisesti oikeuksiinsa. Vaihtoehtoisesti analyysi olisi voitu toteuttaa myös jollakin yksinkertaisemmalla narratiivi- tai diskurssianalyysin muodolla. Asemointiteorian ja kollektiivisen muistin teorian yhdistäminen loi ehkä turhan monimutkaisen ja liian monitasoisen teoreettisen taustan tutkielmalle. Tästä huolimatta asemointiteorian kokeileminen tarjosi hyödyllisen näkökulman ja rikastutti tutkielman metodologista ulottuvuutta, vaikka sen soveltaminen ei kaikilta osin osoittautunut täysin mutkattomaksi.

Toinen tämän tutkielman keskeisistä haasteista liittyy kollektiivisen muistin käsitteen monitasoisuuteen. Muistiyhteisöt, jotka muodostavat kukin oman kollektiivisen muistin, voivat olla hyvin erilaisia: tarkastelun kohteena voi olla esimerkiksi yksittäinen perhe, joka rakentaa kollektiivisen muistin, tai kokonainen kansakunta, kuten suomalaiset, jotka jakavat kollektiivisen muistin. Erityisen haastavaksi muodostuu juuri kansalliseksi oletetun muistin käsittely, sillä ”suomalainen kollektiivinen muisti” on väistämättä abstrakti ja ainakin osittain keinotekoinen yleistys. Toisaalta on kuitenkin tunnistettavissa tiettyjä vakiintuneita tapoja muistaa menneisyyttä – enemmän tai vähemmän virallisia muistamisen muotoja ja kulttuurisesti jaettuja narratiiveja – jotka muodostavat muistikulttuurin. Tällainen muistikulttuuri toimii jaetun kontekstin varassa: suomalaisessa yhteiskunnassa elävä tai sitä hyvin tunteva henkilö pystyy usein tunnistamaan sen keskeiset piirteet.

Yksi tutkielman kiinnostava havainto on, että niin sanotut muistikonfliktit puuttuvat aineistosta lähes täysin. Vaikka muisti on sosiaalinen ja poliittinen ilmiö, johon usein liittyy eri muistiyhteisöjen sisäisiä tai välisiä ristiriitoja sekä niin kutsuttuja vastamuistoja, Suomen sotien muistamisessa ei tässä aineistossa ilmennyt juurikaan kiistanalaisuutta. Kollektiivisen muistin tutkimuksessa on kuitenkin huomattava, että tärkeää on myös se, mitä ei artikuloida ääneen. Tässä voi olla kyse tarkoituksellisesta tai tiedostamattomasta toiminnasta, mutta joka tapauksessa hiljaisuudet, unohtamiset tai ”unohduttamiset” ovat osa kollektiivista muistia ja voivat myös palvella poliittisia tarkoitusperiä, aivan kuten kollektiivisen muistin aktiivinen käyttö ja siitä muistuttaminen. (Berenskötter, 2023, s. 22–23; Nyyssönen, 2001, s. 27.) Siksi myös tällaisten hiljaisuuksien tutkiminen on tärkeää.

Tietyllä tapaa tämänkin tutkielman aineistossa on havaittavissa tietynlaisten tulkintojen ja muistamisten poissaolo. Aineistossa on puheita sekä keskusta-vasemmistolaisesta Marinin hallituksesta että oikeistolaisesta Orpon hallituksesta, mutta kun tarkastellaan tarkemmin puhujien puoluetaustaa, huomataan, ettei osa puolueista vertaa Ukrainan sotaa Suomen sotiin yhtä usein kuin toiset. Siinä missä kokoomus, keskusta, sosiaalidemokraatit ja perussuomalaiset ovat aineistossa esillä, ei aineistossa ole esimerkiksi vasemmistoliitolta puheita ollenkaan ja vihreiltäkin vain yksi. Tälle voi olla monia erilaisia selityksiä. Erot voivat esimerkiksi johtua puhtaasti henkilöistä: osa kokee historiallisten analogioiden käytön ja Suomen historiasta puhumisen luonnollisemmaksi kuin toiset.

Ero voi kuitenkin johtua myös puolueiden erilaisista kannattajakunnista ja siitä, kannattaako tiettyjen puolueiden poliitikkojen vedota suomalaisiin sotamuistoihin.

Esimerkiksi Torstin (2012) tutkimushankkeen tuloksista käy ilmi, että puoluekannakseen vasemmistoliiton tai vihreät ilmoittaneet eivät pidä Suomen itsenäisyyttä yhtä tärkeänä arvona kuin muiden mainittujen puolueiden kannattajat (s. 96). Samanlainen, hieman kriittinen suhtautuminen vasemmiston ja vihreiden keskuudessa näkyy myös, kun Torstin hankkeessa kysyttiin talvi-, jatko- ja Lapin sodan tulkinnoista. Vasemmistoliiton tai vihreät puoluekannakseen ilmoittaneista harvempi pitää jatkosotaa erillissotana tai sodan lopputulosta torjuntavoittona Suomelle. Sama kriittisyys näkyy myös erityisesti väitteiden ”[s]uomalaiset kohtelivat sotavankejaan hyvin” ja ”Suomella ei ole anteeksipyydeltävää sodanaikaisessa juutalaispolitiikassa” kohdalla, mihin vihreitä ja vasemmistoliittoa tukevat suhtautuvat kielteisemmin kuin muut. (s. 142–143.)

Vaikka tämän tutkielman aineistossa ei ole esillä varsinaisia muistiin ja muistamiseen liittyviä konflikteja, saattaa siis pinnan alla olla kuitenkin tiettyjä Suomen sotien muistamiseen liittyviä näkemyseroja. Ukrainan tukemisesta ja Venäjän tuomitsemisesta puolueet ovat hyvin yksimielisiä, mutta menneisyyden tulkitsemiseen liittyvät erot selittäisivät, miksi osa poliitikoista käyttää Suomen sotien muistoa poliittisessa puheessa ja toiset eivät.

Muistikonfliktien poissaolon syynä voi olla myös se, että Ukrainan sodan kaltaisen vaikean tilanteen edessä poliitikoilla ja puolueilla ei ole intressiä aloittaa muistipoliittisia konflikteja, vaan kukin perustelee Ukrainan tukemista omilla tavoillaan ja ehkä omalle kannattajakunnalle vetoavalla tavalla. Sotien muiston nouseminen esiin toisenlaisessa yhteydessä voisi puolestaan laukaista suomalaiseen kollektiiviseen muistiin liittyviä konflikteja. Jatkotutkimuksessa voisikin keskittyä selittämään sitä, miksi – ainakaan tämän aineiston perusteella – suomalaisessa puoluepolitiikassa ei ole näkyviä Suomen sotien muistamiseen liittyviä ristiriitoja. Toinen mielenkiintoinen lähestymiskulma tulevaan tutkimukseen olisi tutkia tarkemmin sitä, miten eri puolueet käyttävät menneisyyttä ja muistia politiikassaan. Mihin kollektiivisen muistin osiin esimerkiksi vasemmistolaiset tai vihreät poliitikot vetoavat, jos mihinkään?

Toinen mielenkiintoinen menneisyyden tulkitsemiseen liittyvä valinta liittyy Suomen kokemuksiin siitä, ettei se voinut sodissaan luottaa länsiapuun. Aineistossa tämä ilmenee maininnoilla ”Suomen yksinjäämistä” talvi- ja jatkosodassa. Yksinjääminen toimii opetuksena liittoutumisen tärkeydestä ja Suomen Nato-jäsenyys nähdään luotettavana turvallisuuden takaajana. Jäsenyys ikään kuin ”parantaa” talvisodan yksinjäämisen trauman, vaikka samalla toki muistetaan oman puolustuksen merkitys eikä aivan kaikkea

panna puolustusliiton varaan. Analogia voisi kuitenkin kääntyä myös toisinpäin: miten voitaisiin jatkossakaan luottaa esimerkiksi Naton apuun, koska jäätiinhän talvisodassakin yksin. Tällainen talvisota-analogian käyttö voisi olla perusteltavissa, sillä Trumpin toisella presidenttikaudella Yhdysvaltojen sitoutuminen puolustusliittoon on näyttäytynyt ailahtelevalta ja näin Nato-jäsenyyden mukanaan tuoma pelote voidaan nähdä kyseenalaisena tai uhattuna (Stenroos 2025).

Analogiaa voidaan pohtia toisaalta myös Ukrainan kannalta. Ukraina on saanut sodan aikana kiistämättä paljon apua sitä tukevien valtioiden joukolta, mutta monissa maissa tuki on ollut monesti pitkän poliittisen arvioinnin kohteena, vaarassa hiipua sodan pitkittyessä tai muuten riittämätöntä Ukrainan tarpeisiin nähden. Ukrainan liittolaiset eivät ole myöskään menneet poliittista ja materiaalista tukea pidemmälle – Suomessakaan vetoomukset siitä, ettei Ukraina saa jäädä yksin, eivät tarkoita, että Ukrainaan pitäisi lähettää sotilaita (Hyytinen 2025).

Nämä esimerkit kuitenkin osoittavat, mistä kollektiivisessa muistissa ja muistin politiikassa on kyse. Kollektiivinen muisti on joustava ja dynaaminen väline politiikassa, sillä muistojen tietynlaisella tulkitsemisella, muotoilulla ja ilmaisulla voidaan edistää hyvin monenlaisia yhteiskunnallisia intressejä ja tavoitteita. Siksi myös kollektiivinen muisti itsessään on usein politiikan kohteena. Menneisyyden tapahtumien sijaan tulkintoja ja muotoiluja ohjaa pikemminkin nykyhetken konteksti. Tämän tutkielman analyysissä osoitetaan, miten kollektiivisen muistin sisällöt voivat esimerkiksi historiallisia analogioita käyttämällä olla väline perustella politiikkatoimia tai hakea poliittista tukea tietylle asialle. Kollektiivisen muistin avulla luodut valtiolliset identiteetit ja niiden sisältämät oikeudet ja velvollisuudet ohjaavat valtioiden toimintaa ja niiden välisiä suhteita. Muun muassa näistä syistä on tärkeää seurata ja huolellisesti tutkia menneisyyden tapahtumien ja kollektiivisen muistin monenlaisia käyttötapoja politiikassa.

Lähteet

Aittokoski, H. (2.7.2022). Historian rinnastuksissa on syytä olla varovainen. *Helsingin Sanomat*. https://www.hs.fi/maailma/art-2000008909082.html

Alexandrov, M. (2003). The Concept of State Identity in International Relations: A Theoretical Analysis. *Journal of International Development and Cooperation, Vol. 10, No. 1,* 33–46.

Bachleitner, K. (2021). *Collective memory in international relations*. Oxford University Press, Incorporated.

Baert, F., Van Langenhove, L., & James, M. (2019). Rethinking Role Theory in Foreign Policy Analysis: Introducing Positioning Theory to International Relations. *Papers on social representations. Thread of discussion, 28(1),* 4.1–4.20.

Berensköttter, F. (2023). Memory, identity and its politics. Teoksessa Mälksoo M. (toim.), *Handbook on the Politics of Memory* (s. 18–30). Edward Elgar Publishing. https://doi.org/10.4337/9781800372535.00008

Brescó, I. (2016). Conflict, memory, and positioning: Studying the dialogical and multivoiced dimension of the Basque conflict. *Peace and Conflict: Journal of Peace Psychology, 22(1),* 36–43. https://doi.org/10.1037/pac0000148

Davies, B. & Harré, R. (1990). 'Positioning: The discursive production of selves', *Journal for the Theory of Social Behaviour, 20: 1*, 43-63.

Forsberg, T. (2024). Bottom-up foreign policy? Finland, NATO and public opinion. *Scandinavian Political Studies, 2024; 47,* 283–307.

Forsberg T. (2016). Overcoming Memory Conflicts: Russia, Finland and the Second World War. Teoksessa Sindbæk Andersen, T. & Törnquist-Plewa, B. (toim.), *Disputed Memory: Emotions and Memory Politics in Central, Eastern and South-Eastern Europe* (s. 37–64). De Gruyter.

Ghilani, D., Luminet, O., Erb, H.-P., Flassbeck, C., Rosoux, V., Tames, I., & Klein, O. (2017). Looking forward to the past: An interdisciplinary discussion on the use of historical analogies and their effects. *Memory Studies, 10(3),* 274-285. https://doi.org/10.1177/1750698017701609

Halbwachs, M. (1992). *On collective memory*. Edited, translated and with an introduction by Lewis A. Coser. University of Chicago Press.

Harle, V. & Moisio, S. (2002). Populaarista käytännölliseen geopolitiikkaan. Kansallisen identiteettiprojektin teoria empirian valossa. *Politiikka 44:2,* s. 169–182.

Hyytinen, T. (12.3.2025). Orpo: Suomi ei lähetä sotilaita Ukrainaan – pääministeri antoi ilmoituksen Euroopan turvallisuudesta. *Yle Uutiset*. https://yle.fi/a/74-20148812

Jackson, P. T. & Heo, S. (2024). Constructivism. Teoksessa Devetak, R., & McCarthy, D. R. (toim.), *An Introduction to International Relations* (s. 95–107). Cambridge University Press.

Kielitoimiston sanakirja (2024a). *Muisto*. Haettu 17.6.2025 osoitteesta https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/#/muisto?searchMode=all.

Kielitoimiston sanakirja (2024b). *Muisti*. Haettu 17.6.2025 osoitteesta https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/#/muisti?searchMode=all.

Kielitoimiston sanakirja (2024c). *Muistaa*. Haettu 17.6.2025 osoitteesta https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/#/muistaa?searchMode=all.

Kinnunen, T., & Jokisipilä, M. (2012). Wars of Memory Shifting Images of "Our Wars": Finnish Memory Culture of World War II. Teoksessa Kinnunen T. & Kivimäki V. (toim.), *Finland in World War II* (s. 433–482). Brill. https://doi.org/10.1163/9789004214330

Klymenko, L. (2022). The International Politics of Memory. *Oxford Research Encyclopedia of International Studies*. https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190846626.013.664

Klymenko, L. (2024). Talvisodan analogia ja Ukrainan vastarinta (suom. L. Bäckström). *Idäntutkimus, 31(2),* 83–87. https://doi.org/10.33345/idantutkimus.145277

Larson, D. W. (2012). How Identities Form and Change: Supplementing Constructivism with Social Psychology. Shannon, V. P. & Kowert, P. A. (toim.), *Psychology and Constructivism in International Relations: An Ideational Alliance* (s. 57–75). University of Michigan Press.

Leiwo, H. (2.4.2022). 8-vuotiaat karjalaispojat evakuoitiin tuntemattomaan syksyllä 1944 – nyt he surevat ukrainalaislasten kohtaloa: "Aivan vastaava tilanne kuin meillä". *Yle Uutiset*. https://yle.fi/a/3-12382176

Maurantonio, N. (2014). The Politics of Memory. Teoksessa Kenski, K. & Jamieson, K.H. (toim.), *The Oxford Handbook of Political Communication* (s. 219–232). Oxford University Press. https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199793471.013.026

McVee, M. B. & van Langenhove, L. (2024). An Introduction to Positioning Theory Past and Present. Teoksessa McVee, M.B., Van Langenhove, L., Brock, C.H., & Christensen, B.A. (toim.). *The Routledge International Handbook of Positioning Theory* (s. 3–40). Routledge. https://doi.org/10.4324/9781003288305.

Misztal, B. (2003). *Theories of social remembering*. McGraw-Hill Education.

Moghaddam, F. M., Harré, R., & Lee, N. (toim.). (2008). *Global conflict resolution through positioning analysis*. Springer New York. https://doi.org/10.1007/978-0-387-72112-5

Moghaddam, F. M. & Kavulich, K. A. (2008). Nuclear positioning and supererogatory duties: The illustrative case of positioning by Iran, the United States, and the European Union. Teoksessa Moghaddam, F. M., Harré, R., & Lee, N. (toim.). *Global conflict resolution through positioning analysis.* (s. 247–260). Springer New York. https://doi.org/10.1007/978-0-387-72112-5

Mykkänen, P. (14.1.2022). Mediat: Yhdysvallat väittää, että Venäjä valmistelee sodan käynnistämiseen oikeuttavaa lavastusiskua Ukrainassa. *Helsingin Sanomat*. https://www.hs.fi/maailma/art-2000008541912.html

Mälksoo, M. (2023). Politics of memory: a conceptual introduction. Teoksessa Mälksoo M. (toim.) *Handbook on the Politics of Memory* (s. 1–16). Edward Elgar Publishing. https://doi.org/10.4337/9781800372535.00008

Nyyssönen, H. (2001). Muiston ja muistuttamisen politiikka. *Politiikka 43:1,* s. 26–36.

Olsson, P. (2024). Nukkuva karhu ja rukouksen voima - Ukrainan sodan herättämät tunteet suomalaisten muisti-ideologiassa. *Lähihistoria, Vuosikerta. 3, Nro 1,* s. 159–187. https://doi.org/10.61559/lh.14

Rastas, R. (29.8.2022). Ukrainan sota on nostanut evakoiden muistot pintaan: ”Moni kokee, että Karjala on menetetty nyt kolmannen kerran”. *Maailman Kuvalehti*. https://maailmankuvalehti.fi/2022/3/yleinen/ukrainan-sota-on-nostanut-evakoiden-muistot-pintaan-moni-kokee-etta-karjala-on-menetetty-nyt-kolmannen-kerran/.

Rimpiläinen, T. (12.3.2022). Analyysi: Sivusta on helppo huudella, mitä Ukrainan pitää tehdä – Ukraina itse tekee jokaisena sotapäivänä pointtinsa selvemmäksi Venäjälle. *Yle Uutiset*. https://yle.fi/a/3-12352096

Roediger, H. L. III. (2021). Three facets of collective memory. *American Psychologist, 76(9),* 1388–1400. https://doi.org/10.1037/amp0000938

Rothbart, D. & Bartlett, T. (2008). Rwandan Radio Broadcasts and Hutu/Tutsi Positioning. Teoksessa Moghaddam, F. M., Harré, R., & Lee, N. (toim.). *Global conflict resolution through positioning analysis.* (s. 227– 246). Springer New York. https://doi.org/10.1007/978-0-387-72112-5

Rummukainen, A. (6.3.2022). Historia toistaa itseään. *Yle Uutiset*. https://yle.fi/a/3-12338227.

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. (2006). KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Haettu 17.6.2025 osoitteesta https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L5_6.html

Sirén, V. (4.2.2022). Ukraina pelkää ”Mainilan laukauksia” – voiko ennakkotieto Venäjän lavastamasta provokaatiosta estää niitä? *Helsingin Sanomat*. https://www.hs.fi/maailma/art-2000008588854.html

Slocum-Bradley, N. R. (2008). Discursive Production of Conflict in Rwanda. Teoksessa Moghaddam, F. M., Harré, R., & Lee, N. (toim.). *Global conflict resolution through positioning analysis*. (s. 207–226). Springer New York. https://doi.org/10.1007/978-0-387-72112-5

Slocum-Bradley, N. (2010). The positioning diamond: A trans-disciplinary framework for discourse analysis. *Journal for the Theory of Social Behaviour, 40(1),* 79–107. https://doi.org/10.1111/j.1468-5914.2009.00418.x

Stenroos, M. (25.2.2025). Naton pelote on rapautumassa, eikä sen sotilaallinen voima välttämättä ole Suomen tukena – professori vaatii poliitikkoja toimimaan. *Yle Uutiset*. https://yle.fi/a/74-20145909

Suoninen, E. (2021). Diskurssianalyysi. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Haettu 17.6.2025 osoitteesta https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/teoreettis-metodologiset-viitekehykset/diskurssianalyysi/

Torsti, P. (2012). *Suomalaiset ja historia*. Gaudeamus.

Trebesch C., Antezza A., Bushnell K., Dyussimbinov Y., Frank A., Frank P., Franz L., Kharitonov I., Kumar B., Rebinskaya E., Schramm S., Schade C. & Weiser L. (2023). The Ukraine Support Tracker: Which countries help Ukraine and how? *Kiel Working Papers*, 2218, Kiel Institute for the World Economy (IfW Kiel).

Tuohinen, P. (9.3.2022). ”Näyttäisi siltä, että Putin on arvioinut riittämättömästi todellisuutta”, sanoo historian professori HS:n haastattelussa Lvivissä. *Helsingin Sanomat*. https://www.hs.fi/maailma/art-2000008668861.html

Vuori, J. (2021). Laadullinen sisällönanalyysi. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/

Wallenius, M. (23.4.2022). Kuvat Ukrainan pakolaisista toivat oman pakomatkan 87-vuotiaan Eino Kilpiäisen uniin: ”En tiennyt tulevaisuudesta mitään.” *Yle Uutiset*. https://yle.fi/a/3-12409866

Wendt, A. (1992). Anarchy is what States Make of it: The Social Construction of Power Politics. *International Organization, Vol. 46, No. 2 (Spring, 1992),* 391–425.

Wertsch, J. V. (2008). The Narrative Organization of Collective Memory. *Ethos, 36(1),* 120–135. http://www.jstor.org/stable/20486564

Wibisono, S. & Louis W. R. (2024). Positioning Theory in the Context of Intergroup Peace and Conflict. Teoksessa McVee, M.B., Van Langenhove, L., Brock, C.H., & Christensen, B.A. (toim.). (2024). *The Routledge International Handbook of Positioning Theory* (s. 409–423). Routledge. https://doi.org/10.4324/9781003288305

Wilhelmus, L. (22.3.2022). Venäjä myöntää ensimmäistä kertaa käyvänsä sotaa Ukrainassa – tutkija: saattaa enteillä seuraavaa suurta askelta. *Yle Uutiset*. https://yle.fi/a/74-20080477

Zelensky, V. (2022a). Address by President of Ukraine Volodymyr Zelenskyy to the US Congress. 16.3.2022. The Presidential Office of Ukraine. https://www.president.gov.ua/en/news/promova-prezidenta-ukrayini-volodimira-zelenskogo-pered-kong-73609

Zelensky, V. (2022b). Address by President of Ukraine Volodymyr Zelenskyy to the Bundestag. 17.3.2022. The Presidential Office of Ukraine. https://www.president.gov.ua/en/news/promova-prezidenta-ukrayini-volodimira-zelenskogo-u-bundesta-73621

Zelensky, V. (2022c). Speech by the President of Ukraine at a Joint Meeting of the Senate, the National Assembly of the French Republic and the Council of Paris. 23.3.2022. The Presidential Office of Ukraine. https://www.president.gov.ua/en/news/promova-prezidenta-ukrayini-na-spilnomu-zibranni-senatu-naci-73773

Zelenskyi, V. (2022d). ”Olen kiitollinen Suomelle” – Ukrainan presidentin Volodymyr Zelenskyin puhe eduskunnalle suomeksi. Helsingin Sanomat. Suomentanut Jukka Mäkelä. https://www.hs.fi/politiikka/art-2000008740694.html

Zerubavel, E. (2003). *Time maps: collective memory and the social shape of the past*. University of Chicago Press.

Aineisto

Honkonen, P. (2022). *Tiede- ja kulttuuriministeri Petri Honkosen puhe itsenäisyyspäivän lipunnostossa*. Opetus- ja kulttuuriministeriö. 6. joulukuuta 2022. https://okm.fi/-/tiede-ja-kulttuuriministeri-petri-honkosen-puhe-itsenaisyyspaivan-lipunnostossa-6.12.2022

Häkkänen, A. (2023a). *Kunnioitus talvisodan sankareille*. Puolustusministeriö. 30. marraskuuta 2023. https://www.defmin.fi/ajankohtaista/kolumnit/kunnioitus_talvisodan_sankareille.13901.blog

Häkkänen, A. (2023b). *Puolustusministeri Antti Häkkäsen itsenäisyyspäivän juhlapuhe Aleksanterin kirkossa 6.12.2023*. Puolustusministeriö. 6. joulukuuta 2023. https://www.defmin.fi/ajankohtaista/puheet/puolustusministeri_antti_hakkasen_itsenaisyyspaivan_juhlapuhe_aleksanterin_kirkossa_6.12.2023.13916.news

Häkkänen, A. (2024). *Puolustusministeri Antti Häkkäsen puheenvuoro ajankohtaiskeskustelussa Ukrainan tilanteesta eduskunnan täysistunnossa 21.2.2024*. Puolustusministeriö. 21. helmikuuta 2024. https://www.defmin.fi/ajankohtaista/puheet/puolustusministeri_antti_hakkasen_puheenvuoro_ajankohtaiskeskustelussa_ukrainan_tilanteesta_eduskunnan_taysistunnossa_21.2.2024.14180.news

Kaikkonen, A. (2022a). *Puolustusministeri Antti Kaikkosen juhlapuhe Operaatio Pohjanloimu -juhlatilaisuudessa 27.4.2022*. Puolustusministeriö. 27. huhtikuuta 2022. https://www.defmin.fi/ajankohtaista/puheet/puolustusministeri_antti_kaikkosen_juhlapuhe_operaatio_pohjanloimu_-juhlatilaisuudessa_27.4.2022.12668.news?10547_o=20

Kaikkonen, A. (2022b). *Puolustusministeri Antti Kaikkosen puhe Suurlähettiläskokouksessa 22.8.2022*. Puolustusministeriö. 22. elokuuta 2022. https://www.defmin.fi/ajankohtaista/puheet/puolustusministeri_antti_kaikkosen_puhe_suurlahettilaskokouksessa_22.8.2022.13024.news?10547_o=20

Kaikkonen, A. (2023). *Puolustusministeri Antti Kaikkosen puhe kansallisen veteraanipäivän valtakunnallisessa pääjuhlassa 27.4.2023*. Puolustusministeriö. 27. huhtikuuta 2023. https://www.defmin.fi/ajankohtaista/puheet/puolustusministeri_antti_kaikkosen

_puhe_kansallisen_veteraanipaivan_valtakunnallisessa_paajuhlassa_27.4.2023.13556.news?10547_0=10

Kaikkonen, A. (2024). *Keskustan puheenjohtaja Antti Kaikkonen eduskuntaryhmän kesäkokouksessa Kouvolassa 22.8.2024.* Keskusta. 22. elokuuta 2024. https://keskusta.fi/ajankohtaista/uutiset/keskustan-puheenjohtaja-antti-kaikkonen-eduskuntaryhman-kesakokouksessa-kouvolassa-22-8-2024/

Lintilä, M. (2022). *Elinkeinoministeri Mika Lintilän puheenvuoro Vaasa Energy Weekin avaustilaisuudessa 21.3.2022*. Valtioneuvosto. 21. maaliskuuta 2022. https://valtioneuvosto.fi/-/1410877/elinkeinoministeri-mika-lintilan-puheenvuoro-vaasa-energy-weekin-avaustilaisuudessa-21.3.2022

Marin, S. (2022a). *Pääministeri Marinin puheenvuoro eduskunnan ajankohtaiskeskustelussa 15.3.2022*. Valtioneuvosto. 15. maaliskuuta 2022. https://valtioneuvosto.fi/-/paaministeri-marinin-puheenvuoro-eduskunnan-ajankohtaiskeskustelussa-15.3.2022

Marin, S. (2022b). *Pääministeri Sanna Marin: Valtioneuvoston tervehdys kansallisen veteraanipäivän valtakunnallisessa juhlassa 27.4.2022*. Valtioneuvosto. 27. huhtikuuta 2022. https://valtioneuvosto.fi/-/paaministeri-sanna-marin-valtioneuvoston-tervehdys-kansallisen-veteraanipaivan-valtakunnallisessa-juhlassa-27.4.2022

Marin, S. (2023). *SDP:n puheenjohtaja Sanna Marinin puhe SDP:n historiaseminaarissa 27.1*. SDP. 27. tammikuuta 2023. https://www.sdp.fi/ajankohtaista/sdpn-puheenjohtaja-sanna-marinin-puhe-sdpn-historiaseminaarissa-27-1/

Niinistö, S. (2023a). *Tasavallan presidentti Sauli Niinistön puhe Etelä-Afrikan kansainvälisten suhteiden instituutissa Johannesburgissa 26.4.2023*. Tasavallan presidentti Sauli Niinistö. 26. huhtikuuta 2023. https://www.presidentti.fi/niinisto/puheet/tasavallan-presidentti-sauli-niiniston-puhe-etela-afrikan-kansainvalisten-suhteiden-instituutissa-johannesburgissa-26-4-2023/

Niinistö, S. (2023b). *Tasavallan presidentti Sauli Niinistön puhe Washingtonin osavaltion senaatin ja edustajainhuoneen yhteisistunnossa Washington State Capitolissa 6.3.2023*. Tasavallan presidentti Sauli Niinistö. 6. maaliskuuta 2023. https://www.presidentti.fi/niinisto/puheet/tasavallan-presidentti-sauli-niiniston-puhe-washingtonin-osavaltion-senaatin-ja-edustajainhuoneen-yhteisistunnossa-washington-state-capitolissa-6-3-2023/

Niinistö, S. (2023c). *Tasavallan presidentti Sauli Niinistön uudenvuodenpuhe 1.1.2023*. Tasavallan presidentti Sauli Niinistö. 1. tammikuuta 2023. https://www.presidentti.fi/niinisto/puheet/tasavallan-presidentti-sauli-niiniston-uudenvuodenpuhe-1-1-2023/

Orpo, P. (2022). *Petteri Orpo: Suomi ei ole enää koskaan yksin*. Kokoomus. 14. toukokuuta 2022. https://www.kokoomus.fi/petteri-orpo-suomi-ei-ole-enaa-koskaan-yksin/

Orpo, P. (2023). *Petteri Orpo: Ukrainan taistelu on taistelua oikeuden ja demokratian puolesta*. Kokoomus. 25. elokuuta 2023. https://www.kokoomus.fi/petteri-orpo-ukrainan-taistelu-on-taistelua-oikeuden-ja-demokratian-puolesta/

Saarikko, A. (2022a). *Annika Saarikon puhe Keskustan puoluevaltuustossa 9.4.2022*. Keskusta. 9. huhtikuuta 2022. https://keskusta.fi/ajankohtaista/uutiset/annika-saarikon-puhe-keskustan-puoluevaltuustossa-9-4-2022/

Saarikko, A. (2022b). *Annika Saarikon ulko- ja turvallisuuspoliittinen linjapuhe Paasikivi-seuran kokouksessa*. Keskusta. 15. joulukuuta 2022. https://keskusta.fi/ajankohtaista/uutiset/annika-saarikon-ulko-ja-turvallisuuspoliittinen-linjapuhe-paasikivi-seuran-kokouksessa/

Saarikko, A. (2022c). *Keskustan puheenjohtaja Annika Saarikko puoluevaltuuston kokouksessa Kuopiossa 26.11.2022*. Keskusta. 26. marraskuuta 2022. https://keskusta.fi/ajankohtaista/uutiset/keskustan-puheenjohtaja-annika-saarikko-puoluevaltuuston-kokouksessa-kuopiossa-27-11-2022/

Saarikko, A. (2022d). *Puheenjohtaja Annika Saarikon poliittinen linjapuhe puoluekokouksessa*. Keskusta. 11. kesäkuuta 2022. https://keskusta.fi/ajankohtaista/uutiset/puheenjohtaja-annika-saarikon-poliittinen-linjapuhe-puoluekokouksessa/

Savola, M. (2023). *Puolustusministeri Mikko Savolan puhe Tammisunnuntain juhlassa Vaasassa 29.1.2023*. Puolustusministeriö. 29. tammikuuta 2023. https://www.defmin.fi/ajankohtaista/puheet/puolustusministeri_mikko_savolan_puhe_tammisunnuntain_juhlassa_vaasassa_29.1.2023.13379.news?10547_0=10

Stubb, A. (2024). *Tasavallan presidentti Alexander Stubbin juhlapuhe kansallisen veteraanipäivän pääjuhlassa 27.4.2024*. Tasavallan presidentin kanslia. 27. huhtikuuta 2024. https://www.presidentti.fi/tasavallan-presidentti-alexander-stubbin-juhlapuhe-kansallisen-veteraanipaivan-paajuhlassa-27-4-2024/

Stubb, A. (2025a). *Presidentti Stubbin puheenvuoro Ukrainan tukemista koskevassa huippukokouksessa Kiovassa 24. helmikuuta 2025 (englanniksi)*. Tasavallan presidentin kanslia. 26. helmikuuta 2025. https://www.presidentti.fi/presidentti-stubbin-puheenvuoro-ukrainan-tukemista-koskevassa-huippukokouksessa-kiovassa-24-helmikuuta-2025-englanniksi/

Stubb, A. (2025b). *Tasavallan presidentti Alexander Stubbin uudenvuodenpuhe 1.1.2025*. Tasavallan presidentin kanslia. 1. tammikuuta 2025. https://www.presidentti.fi/tasavallan-presidentti-alexander-stubbin-uudenvuodenpuhe-1-1-2025/

Tavio, V. (2023). *Minister Tavio's Opening Remarks in United Against Corruption - Seminar -Seminar*. Ministry for Foreign Affairs. 15. joulukuuta 2023. https://um.fi/speeches/-/asset_publisher/up7ecZeXFRAS/content/ministeri-tavion-puhe-united-against-corruption-riskinhallintaseminaarissa/35732

Tavio, V. (2024a). *Ulkomaankauppa- ja kehitysministeri Ville Tavion puhe Kasvua Ukrainasta -seminaarissa 10. lokakuuta*. Ulkoministeriö. 10. lokakuuta 2024. https://um.fi/puheet/-/asset_publisher/up7ecZeXFRAS/content/ulkomaankauppa-ja-kehitysministeri-ville-tavion-puhe-kasvua-ukrainasta-seminaarissa-10.-lokakuuta/35732

Tavio, V. (2024b). *Ulkomaankauppa- ja kehitysministeri Ville Tavion puhe kehityspoliittisilla neuvottelupäivillä 17.4.2024*. Ulkoministeriö. 17. huhtikuuta 2024. https://um.fi/puheet/-/asset_publisher/up7ecZeXFRAS/content/ulkomaankauppa-ja-kehitysministeri-ville-tavion-puhe-kehityspoliittisilla-neuvottelupaivilla-17.4.2024/35732

Tuppurainen, T. (2023). *Eurooppa- ja omistajaohjausministeri Tuppuraisen puhe Eurooppa-päivänä 9.5.2023*. Valtioneuvosto. 9. toukokuuta 2023. https://valtioneuvosto.fi/-/eurooppa-ja-omistajaohjausministeri-tuppuraisen-eurooppa-paivan-puhe-9.5.2023

Valtonen, E. (2024). *Ulkoministeri Valtosen puhe eduskunnassa 1000 sodan päivää Ukrainassa 19.11.2024*. Ulkoministeriö. 19. marraskuuta 2024. https://um.fi/puheet/-/asset_publisher/up7ecZeXFRAS/content/ulkoministeri-elina-valtosen-puhe-eduskunnassa-1000-sodan-paivaa-ukrainassa-19.11.2024/35732

Virta, S. (2023). *Sofia Virran puhe 23.8.2023*. Vihreät. 23. elokuuta 2023. https://www.vihreat.fi/ajankohtaista/sofia-virran-puhe-23-8-2023/